

MASTER I LLCER

Especialitat occitan

Francés COURTRAY

LA DUALITAT GRAFICA EN PROVENÇA
Originas, consequéncias sus l'ensenhament
de l'occitan provençal e temptativa de
remediacion per l'edicion bigrafica

Memòri dirigit per
Arvèi LIEUTARD

Jurada :
Arvèi LIEUTARD
Maria-Joana VERNY

Annada universitària 2014-2015

SOMARI

INTRODUCCION	4
PRIMIÈRA PARTIDA : Las originas de la dualitat grafica en Provença	9
1. DE LA CROSADA CONTRA LOS ALBIGESSES FINA A LA REVOLUCION DE 1789, LA PÈRDA DE LA GRAFIA AUTOCTÒNA.....	9
1.1- Las originas de l'escrich d'òc	9
1.2- L'impacte de la conquista francesa	9
1.3- La situacion en Provença	10
2. LA DEBUTA DEL SÈGLE XIX, ENTRE FONETISME E RECONQUISTA DE LA GRAFIA CLASSICA.....	12
2.1- De solucions contrastadas.....	12
2.2- La virada de las annadas 1840-1850.....	12
2.2.1- <i>Los tenents d'un retorn a la grafia istorica</i>	13
2.2.2- <i>Los tenents de la grafia fonetica</i>	13
3. LO TEMPS DEL FELIBRITGE	14
3.1- Naissença del Felibritge e de la grafia mistralenca.....	14
3.2- La primièras constetacions	15
4. DE LA TEORIZACION DE LA GRAFIA CLASSICA A LA CONFRONTACION DELS DOS SISTÈMAS.....	16
4.1- Naissença de la grafia classica e debuta de la confrontacion.....	16
4.2- La radicalizacion de las posicions.....	16
4.3- La situacion dins l'Educacion nacionala.....	17
5. LA SITUACION ACTUALA, UN APASIMENT RELATIU.....	19
SEGONDA PARTIDA : La dualitat grafica dins l'ensenhament del provençal	21
1. LO PUBLIC CONCERNIT PER L'ENQUÈSTA.....	21
2. LA RELACION PERSONALA DELS ENSENHAIRES AMB LO BIGRAFISME.....	22
2.1- La practica personala dels ensenhaires.....	22
2.2- Las representacions dels ensenhaires	26
3. L'ORGANIZACION DE L'ENSENHAMENT DEL PROVENÇAL EN CLASSA	28
3.1- Los supòrts pedagogics utilizats	28
3.2- La grafia emplegada abitualament en classa.....	29
3.3- Las dificultats dels escolans fàcia a l'autra grafia	30
3.4- L'iniciacion a l'autra grafia	32
3.5- L'utilizacion de documents escriches dins l'autra grafia.....	33
3.6- La retranscripcion grafica.....	34
3.7- L'interés d'antologias bigrafica.....	35
TRESENENA PARTIDA : La retranscripcion grafica e sas dificultats, l'exemple de Mirèio/Mirèlha	37
1. DEDICACION	38
1.1- Lo tèxt (pagina 5 del libre)	38
1.2- Analisi critica	39

2. CANT PRIMIÈR : RESUMIT	40
2.1- Lo tèxt (pagina 7 del libre)	40
2.2- Analisi critica	41
3. CANT PRIMIÈR : « ESPOUSICIOUN »	43
3.1- Lo tèxt (pagina 7 del libre)	43
3.2- Analisi critica	43
4. CANT PRIMIÈR : « ENVOUCACIOUN »	45
4.1- Lo tèxt (paginas 7 e 8 del libre)	45
4.2- Analisi critica	46
5. CANT PRIMIÈR : DEBUTA DE LA NARRACION.....	47
5.1- Lo tèxt (paginas 8 a 10 del libre)	47
5.2- Analisi critica	48
CONCLUSION.....	51
BIBLIOGRAFIA	53
ANNÈXES.....	56

INTRODUCCION

Per qual arriba a Ais de Provença pel primièr còp, una suspresa l'espèra tre la dintrada dins la vila : jos la tradicionala placa indicant lo nom de l'aglomeracion, una placa bessona es acolada que menciona ufanosament *Ais de Prouvènço*. Es tot parièr quand se passeja mai abans per carrièras dins lo centre vila : la *rue Peyssonnel* es tanben l'*anciano carriero Sant Glàudi*, la *rue des Tanneurs* la *carriero de la tanarié*, la *rue lisse des Cordeliers* la *carriero lisso dei courdelié*, eca. Aquò es pas una especificitat sestiana, que mai d'una vila provençala aficha aital son estacament al patrimoni linguistic de la region.

Pr'aquò, per qualqu'un que coneis pas res al provençal mas qu'a ja una cultura de las lengas romanicas (latin, espanhòl, italian...), aquelas placas mancan pas d'estonar amb lor femenin en *-o* o lor abséncia de desinéncias del plural. Se la curiositat buta mai luènh lo torista, benlèu que lo menarà a dobrir qualques libres o paginas internet e a descobrir que lo provençal es pas en realitat que la forma regionala de çò qu'es tradicionalament apelat *lenga d'òc* o *occitan*. Benlèu tanben que descobrirà que, contrariament a sas certesas de bon escolan francés acostumat al culte de la sacro-santa ortografia de la lenga nacionala, existís un segond biais d'escriure l'occitan ont tornan aparéisser las *-a* del femenin e las *-s* del plural. Se, decidentament, es un afogat de linguistica, contunharà un pauc mai abans encara sas recèrcas per descobrir qu'efectivament, i a doas nòrmas graficas parallèlas en Provença : la grafia classica, eissida de la tradicion medievala dels trobadors e pauc a pauc elaborada entre lo sègle XIX e la debuta del sègle XX, que fa una plaça granda a l'etimologia, a las desinéncias lexicalas e gramaticalas e qu'es emplegada dins l'ensem del relarg de l'occitan ; mas tanben la grafia mistralenca, mai fonetica e a l'ora d'ara subretot emplegada en Provença ont foguèt elaborada dins las annadas 1850 per Joseph Roumanille puèi emplegada en particular per Frederic Mistral que li donèt finalament son nom.

Un constat abans d'anar mai luènh : evidentament qu'abans d'èstre esrich, l'occitan provençal¹ es primièr una lenga orala. Pr'aquò, tre que se pausa la question de la traça grafica apareis de segur la de las nòrmas ortograficas. Dins lo cas del francés, la situacion es simpla, ja qu'existisson de règlas indiscutidas, aplicadas pertot e per totes, dins l'administracion, a l'escòla, dins las produccions culturalas, dins los documents privats, eca — e mai aquelas règlas sián pas totjorn plan mestrejadas per l'ensem dels usatgièrs de l'idiòme nacional. Aquela codificacion normativa de l'ortografia ten a l'existéncia d'instàncias de poder que, a un moment, an sauput impausar lors causidas graficas. Dins lo cas de França, l'entrepresa foguèt principalament menada per l'Estat monarquic puèi republican e per l'*Académie française* que n'es l'emanacion dempuèi lo sègle XVII. En Itàlia, es un poder cultural, lo de l'*Accademia della Crusca* creada a la fin del sègle XVI, qu'a impausat abans tota unificacion nacionala sas causidas linguistics construchas a partir de las òbras literàrias de Dante, Petrarca e Boccace.

¹ Lo tèrme qu'emplegam aici per designar l'objècte de nòstre estudi es *occitan provençal*, es a dire la varietat dialectala de l'occitan (o lenga d'òc) que se parla dins lo relarg provençal, de Nimes a Menton e fins a una linha Montelaimar/Dinha al nòrd. Dins la seguida de nòstre trabalh e dins una tòca de simplificacion lexicala, utilizarem simplament lo tèrme de *provençal*, mas totjorn dins aquela perspectiva d'unitat dins la diversitat de la lenga occitana, al delà dels particularismes dialectals.

Dins lo cas de l'occitan, cap de poder etatic o regional existís pas mai dempuèi l'Edat Mejana e an pas tanpauç espelit d'estructuras culturalas pro poderosas e consensualas per endralhar una normativizacion/normalizacion² de la lenga al nivèl nacional o supra-dialectal. Aquò explica l'existéncia de la pluralitat actuala d'ortografias per escriure l'occitan — e lo provençal en particular, amb las doas grafias precedentament evocadas. Es precisament aquela situacion de dualitat grafica del provençal que serà al centre de nòstre trabalh.

Abans de dintrar dins lo viu del subjècte, sembla interessant de donar una vista comparativa d'ensems dels dos sistèmas grafics en preséncia e de lors principalas diferéncias.

Al nivèl alfabetic, la grafia mistralenca e la grafica classica son totas doas construchas a partir de l'alfabet latin tradicional mas amb qualques letras en mens. Dins la grafia mistralenca, la *k* es presenta mas pas la *x*, la *w* e la *y*; dins la grafica classica, se la *x* es presenta, son la *k*, la *w* e la *y* que s'utilizan pas (levat per notar de mots d'origina estrangiera). Las doas grafias coneisson l'existéncia de digramas e de signes diacritics que s'apondon a las letras de basa.

	grafia mistralenca	grafica classica
alfabet	A B C D E F G H I J K L M N O P Q R S T U V Z	A B C D E F G H I J L M N O P Q R S T U V X Z
signes diacritics	Ç À È É Ì Ò Ó ç à è é ì ò ó	Ç À Á È É Í Î Ò Ó Ú Û ç à á è é í î ò ó ú ù
digramas	ch gn gu qu rr ss	ch gu lh nh qu rr ss tg tj tz

Sens cercar a èstre absolutament exhaustiu³, avèm ensajat de presentar çai-jos los principals ponches de convergéncia e de divergéncia dels sistèmas mistralenc e classic al nivèl del tractament de las vocalas, dels diftongs, de las consonantas e de l'accentuacion.

• Las convergéncias

	Grafia mistralenca	Grafia classica
Vocalas (tonicas)		
[a]	a <i>parla</i>	a <i>parlar</i>
[e]	e <i>sedo</i>	e <i>seda</i>
[ɛ]	è <i>cafè</i>	è <i>café</i>
[i]	i <i>diciounàri</i>	i <i>diccionari</i>
[y]	u <i>luno</i>	u <i>luna</i>
[ɑ̃]	an <i>pan</i>	an <i>pan</i>
[ĩ]	in <i>vin</i>	in <i>vin</i>
[ɛ̃]	en <i>ren</i>	e <i>ren</i>
[ɛ̃]	èn <i>vèn</i>	è <i>vèn</i>
[ỹ]	un <i>degun</i>	un <i>degun</i>

² La normativizacion concernís las intervencions menadas sus una lenga per n'assegurar la codificacion e l'estandardizacion. Se diferéncia de la normalizacion que concernís l'accion sus plusors lengas en preséncia per promòure de nòrmas d'usatge lingüistic (definicions segon l'esquèma publicat sul sit de l'Universitat Pau Valèri - Montpelhièr III per Henri BOYER et Carmen ALÉN GARABATO. URL : http://www.univ-montp3.fr/uoh/politiques_linguistiques/co/normativisation_normalisation.jpg.html (consultat lo 29 de genièr de 2015)

³ Per una comparason completa de las doas grafias, veire lo *Diccionari provençau francés* de J. FETTUCIARI, G. MARTIN e J. PIETRI, p. 15-28

Diftongs		
[ɔw]	èu <i>Esterèu</i>	èu <i>Esterèu</i>
[ɔaw]	au <i>raubo</i>	au <i>rauba</i>
[ɔw]	au <i>rauba</i>	au <i>raubar</i>
Consonantas		
[b]	b <i>bounjour</i>	b <i>bonjorn</i>
[p]	p <i>pin</i>	p <i>pin</i>
[k]	c <i>coumo</i> ; qu <i>que</i>	c <i>coma</i> ; qu <i>que</i>
[g]	g <i>aigo</i> ; gu <i>guida</i>	g <i>aiga</i> ; gu <i>guidar</i>
[t]	t <i>tap</i>	t <i>tap</i>
[d]	d <i>dins</i>	d <i>dins</i>
[tʰ]	ch <i>chaple</i>	ch <i>chaple</i>
[s]	s <i>sabé</i> ; ss <i>messò</i> ; ç <i>garçoun</i>	s <i>saber</i> ; ss <i>messa</i> ; ç <i>garçon</i>
[z]	s <i>glèiso</i> ; z <i>brounze</i>	s <i>glèisa</i> ; z <i>bronze</i>
[f]	f <i>farino</i>	f <i>farina</i>
[v]	v <i>vaqui</i>	v <i>vaquí</i>
[ʀ]	r <i>Rose</i> ; rr <i>bàrri</i>	r <i>Ròse</i> ; rr <i>barri</i>
[r]	r <i>aro</i>	r <i>ara</i>
[l]	l <i>lou</i>	l <i>lo</i>
[m]	m <i>malaut</i>	m <i>malaut</i>
[n]	n <i>negre</i>	n <i>negre</i>

• Las divergèncias

	grafia mistralenca	grafica classica
Vocalas		
[ɔ]	o <i>cop</i> ; ò <i>acò</i>	ò <i>còp</i>
[u]	ou <i>loup</i> ; óu <i>tóutei</i>	o <i>lop</i> ; ó <i>curiós</i>
[i] < [e] davans [j] e [ʎ]	i <i>abiho, ensigna</i>	e <i>abelha, ensenhar</i>
[ɔw]	on <i>long</i>	òn <i>lòng</i>
[ɔw]	oun <i>garisoun</i>	on <i>garison</i>
Diftongs		
[ew]	éu <i>aqueú</i>	eu <i>aqueu</i>
[ej] < [ɔaj] per derivacion	ei <i>peirin</i> (< <i>paire</i>)	ai <i>pairin</i> (< <i>paire</i>)
[ɔw] atòn dins l'article definit contractat (<i>de + lo</i>)	óu <i>dóu</i>	au <i>dau</i>
[iw], [jew]	abséncia de diferenciacion grafica : iéu <i>riéu, miéu</i>	Diferenciacion grafica : iu <i>riu</i> ; ieu <i>mieu</i>
[ɛ]/[ɛ̃]/[jɛ̃]/[œ]	ieu <i>niue</i>	ue <i>nuech</i>
[ɛ̃]/[jɛ̃]	iò <i>fiò</i>	uò <i>fuòc</i>
[ɛ̃w]/[jɛ̃w]	iòu <i>biòu</i>	uòu <i>buòu</i>
diftongason de [ɔ] tonic en [wɔ]/[wa]/[we]	notacion possibla ouo , oua , oue <i>bouon</i>	abséncia de notacion ò <i>bòn</i>
diftongason de [ɔ] atòn inicial en [ɔw]	óu <i>óulivo</i>	abséncia de notacion <i>oliva</i>
Consonantas		
[ɲ]/[j]	i <i>vièi</i> ; ih <i>famiho</i>	lh <i>vièlh, familha</i>
[ʎ]	gn <i>mountagno</i>	nh <i>montanha</i>
[dʒ]/[dʒ]	g <i>vilage</i> ; j <i>jamai, louja</i>	tg <i>vilatge</i> ; j <i>jamai</i> ; tj <i>lotjar</i>
[s] final	s <i>finisses, crous, dès</i>	s <i>finisses</i> ; tz <i>crotz, dètz</i>
Desinèncias		
finala femenina, masculina sabenta o verbala atona	o <i>franceso, poèmo, parlo</i>	a <i>francesa, poèma, parla</i>
primièra persona del plural dels vèrbs	n <i>parlan</i>	m <i>parlam</i>
segonda persona del plural dels vèrbs	s <i>parlas</i>	tz <i>parlatz</i>

tresena persona del singular de quelques vèrbs	s <i>dis</i>	tz <i>ditz</i>
marca del plural	desinència non marcada, levat en ligason : <i>de loup / de grands ami</i>	s <i>de lops, de grands amics</i>
participi passat masculin	desinència non marcada : <i>parla, cue</i>	t <i>parlat</i> ; ch <i>cuech</i>
sufixes en [aʒ<du], [eʒ<du], [iʒ<du]	adou , edou , idou <i>pescadou</i>	ador , edor , idor <i>pescador</i>
sufix [ʒje] al masculin	ié <i>premié</i>	ier <i>premier</i>
sufix en [ʒje] del femenin o dels vèrbs	ié <i>oustalarié, prenié</i>	iá <i>ostalariá, preniá</i>
sufix en [ʒm<Q*]	men <i>grandamen</i>	ment <i>grandament</i>
sufix femenin en [ʒ<I]	ello <i>bello</i>	èla <i>bèla</i>
sufix femenin en [ʒ<Q]	e <i>terro</i>	è <i>tèrra</i>
Consonantas etimologicas e de derivacion		
consonantas finalas mudas	pas sistematicament presentas : <i>prat, serp / catouli, jour, verita, tems</i>	totjorn mantengudas : <i>prat, sèrp, catolic, jorn, veritat, temps</i>
letras dobladas	raretat de las letras dobladas : <i>annado / silabo, drole</i>	frequéncia mai importanta : <i>annada, sillaba, dròlle</i>
grops consonantics (o vocalizacions)	en general, simplificacion : <i>espalo, dianousti, oucitan, semano, eisemple, esplicar</i>	manten dels grops : <i>espatla, diagnostic, occitan, setmana, exemple, explicar</i>
oposicion etimologica ç / s	ç pauc frequent ; jamai a l'iniciala o en finala : <i>danso, sagan, bras</i>	ç frequent, e mai a l'iniciala e en finala : <i>dança, çaganh, braç</i>
oposicion etimologica z / s	calcada sul sistèma francés : <i>ourizoun / magasin, ourganisa</i>	manten l'etimologia : <i>orizon, magazin, organizar</i>
m / n	- m remplaça n davant b e p mas pas davans m : <i>toumba, empourta / enmanda</i> - n es mai sovent presenta que m en fin de mot : <i>fam, fum / rasin, mesclun</i>	- m remplaça n davant b , p e m : <i>tombar, emportar, emmandar</i> - m etimologica se manten mai largament en fin de mot : <i>fam, fum, rasim, mesclum</i>

• L'accentuacion

Levat en niçard ont existís una accentuacion proparoxitonica, lo provençal coneis pas que doas accentuacions possiblas, oxitonica e paroxitonica.

	grafia mistralenca	grafica classica
Mots acabats per e	- paroxitonic (sourne) - excepcions : preséncia d'un accent grafic (<i>cordarié, doursié, cafè, parlè</i>)	- paroxitonic (sorne) - excepcions : preséncia d'un accent grafic (<i>cafè</i>)
mots abats per a	oxitonic (<i>parlara</i>)	- paroxitonic : <i>polidà</i> - excepcions : preséncia d'un accent grafic (<i>cordariá, parlarà</i>)
mots acabats per o	- paroxitonic (<i>pouido</i>) - excepcions : preséncia d'un accent grafic (<i>acò</i>)	- paroxitonic (<i>caso</i>) - excepcions : preséncia d'un accent grafic (<i>aquò, tabó</i>)
mots acabats per las vocalas [i], [u], [y]	• oxitonic (<i>tabou, aqui, assidu, vengu</i>) • excepcions : accent grafic (<i>diciounàri, acò, dàti</i>)	• paroxitonic (<i>diccionari</i>) • excepcions : preséncia d'un accent grafic (<i>aquí, assidú, tabó</i>)
mots acabats per un diftong	• oxitonic (<i>mirau</i>)	• oxitonic (<i>mirau</i>)

	<ul style="list-style-type: none"> • excepcions : preséncia d'un accent grafic (<i>quàuquei, tóutei</i>) 	<ul style="list-style-type: none"> • excepcions : la desinéncia del plural <i>-ei(s)</i> conta coma una vocala simpla (<i>quauquei, totei</i>)
mots acabats per una consonanta	<ul style="list-style-type: none"> • oxitònics (<i>camin, soulet</i>) • excepcions : <ul style="list-style-type: none"> - la <i>-s</i> dels vèrbs a la segonda persona del singular conta pas (<i>bates</i>) ; - la <i>-n</i> dels vèrbs a la tresena persona del plural conta pas (<i>baton</i>) 	<ul style="list-style-type: none"> • oxitònics (<i>camin, solet, vengut, dorsier, parlèt</i>) • excepcions : <ul style="list-style-type: none"> - preséncia d'un accent grafic (<i>dàtil</i>) - la <i>-s</i> del plural e de la segonda persona del singular dels vèrbs conta pas (<i>fremas, bates</i>) - la <i>-n</i> de la tresena persona del plural dels vèrbs conta pas (<i>baton</i>)

Per abordar la question grafica en Provença, un destorn istoric s'impausa per tal de comprene la genèsi de la situacion bi-grafica actuala.

Serà evidentament pas possible de tractar aici l'ensem de las repercussions que resultan de la situacion bigrafica a l'ora d'ara ; centrarem doncas nòstra analisi sus la question de l'ensenhament, e aquò pel biais d'una enquèsta estatistica qu'avèm menada al prèp d'ensenhaires al subjècte de lors practicas professionalas e de lor biais de faire fàcia a la dualitat grafica dins la transmission del provençal.

Enfin, nos interessarem a un mejan particular de resòlvre la question de la dualitat grafica, la transcripcion d'una grafia a l'autra, a través l'estudi (plan parcial) d'una version recenta de *Mirèio*, lo poèma de Frederic Mistral, que ven d'èstre publicada dins una edicion bigrafica.

PRIMIÈRA PARTIDA

Las originas de la dualitat grafica en Provença

Comprene la situacion actuala de dualitat grafica qu'existís en Provença implica un retorn suls sègles passats e sus l'istòria de l'escritura de l'occitan de sa naissença a l'Edat Mejana fins al jorn d'uèi. Aquela istòria se pòt descopar d'un biais mai o mens arbitrari en cinc grands periòdes : de la crosada contra los Albigezes fins a la Revolucion de 1789 amb la pèrda de la grafia autoctòna ; la debuta del sègle XIX amb las primièras temptativas per retrobar una grafia coerenta al delà de las grafias patesejantas ; la naissença del Felibritge al mitan del sègle XIX que marca l'aveniment de la grafia mistralenca mas tanben la debuta de la contestacion contra sas causidas egemonicas ; la teorizacion de la grafia classica a la virada del sègle amb la confrontacion subsequenta dels dos sistèmas entre 1901 e 1981 ; e enfin la situacion actuala d'apasiment relatiu.

1. DE LA CROSADA CONTRA LOS ALBIGESSES FINA A LA REVOLUCION DE 1789, LA PÈRDA DE LA GRAFIA AUTOCTÒNA

1.1- Las originas de l'escrich d'òc

Se tot lo territòri de la França actuala foguèt colonizat pels Romans e doncas somés a una latinizacion linguistica, l'ancianetat de la preséncia romana dins lo Miègjorn puèi las invasions de Gàllia per de poblacions barbaras d'originas diferentas a la casuda de l'Empèri roman (Francs al nòrd de Leir, Visigòts al sud) explican la naissença de las doas grandas familhas de lengas romanicas presentas sul territòri nacional : lenga d'òil e lenga d'òc, per tornar prene la classificacion tradicionala popularizada per Dante a la debuta del sègle XIV dins son *De vulgari eloquentia*.

Dins l'espaci miègjornal, cal esperar lo sègle XI per trobar las primièras traças d'escriches en lenga vernaculara a costat dels tradicionals tèxtes redigits en latin. La grafia d'aquela lenga s'estructura pauc a cha pauc a través la multiplicacion d'actes juridics, d'escriches religioses mas tanben la naissença de la literatura poetica dels trobadors qu'encontra un succès dels grands e mai dins los autres païses d'Euròpa occidentala. De causidas graficas son elaboradas a partir de l'alfabet latin per rendre compte de la fonologia especifica del parlar, tot en cercant a uniformizar la traça escricha al delà de las variantas dialectalas⁴.

1.2- L'impacte de la conquista francesa

Aprèp la crosada contra los Albigezes al sègle XIII, las províncias miègjornalas son pauc a cha pauc integradas al reiaume de França. Aquò se farà mai tardivament per Provença, a la fin del sègle XV. E mai se l'usatge escrich de la lenga d'òc contunha de

⁴ R. Lafont, *Petita istòria europèa d'Occitània*, 2003, p. 17-19

créisser aprèp lo restacament del Miègjorn a França (l'institucion tolosana de la Sobregaia Companhia promulga en 1356 *Las leys d'Amors* que constituís lo primièr tractat de gramatica, de retorica e de poetica en lenga vernaculara), la lenga autoctòna es d'ara enlà en concurréncia amb lo francés, lenga del poder reial. Aquela concurréncia es oficializada en 1539 amb la promulgacion de l'ordenança de Villers-Cotterêts per Francés Ier que fa del francés la sola lenga autorizada per la redaccion dels documents oficials. En realitat, aquela ordenança fa pas qu'acompanhar una tendéncia ja plan esandida de substitucion linguistica progressiva al profièch del francés dempuèi lo sègle XV, e mai l'occitan demòra çai e lai utilizat dins d'escriches publicas.

Se la poblacion miègjornala, en màger part analfabèta, sentís pas aqueles cambiaments ja que l'occitan demòra la sola lenga de la vida vidanta, un dels primièrs signes de la pèrda d'estatut de la lenga nòstra es la degradacion progressiva puèi la desaparicion de la grafia autoctòna elaborada al temps dels trobadors. Se meton en plaça de grafias foneticas calcadas sul francés al meteis temps que se multiplican los gallicismes dins l'estructura linguistica de la lenga. De fach, es a la meteissa epòca, lo sègle XVI, que lo francés ensaja d'aquerir un estatut de granda lenga literària a través l'accion dels poètas de la *Pleiade* e que son ortografia comença de se fixar. En parallèl a aquela pojada en poténcia del francés que s'apròpria pauc a cha pauc totes los registres nauts de la lenga, l'occitan s'acantona dins l'oralitat e los genres literaris menors e populars, mentre que los tèrmes de dialèctes puèi de pateses fan lor aparicion per qualificar un ensems de parlars que son unitat linguistica se troceja de mai en mai a flor e a mesura de la pèrda de referéncias socio-culturalas federatrisas per la lenga miègjornala⁵.

1.3- La situacion en Provença

Per çò qu'es de Provença, a la velha de la Revolucion de 1789, la situacion de la grafia es pro contrastada⁶. Se la lectura dels trobadors pausa problèma, la grafia administrativa emplegada fins al sègle XVI demòra coneguda en rason de çò que los Estatuts de Provença an totjorn valor legala. Pr'aquò lor grafia es considerada coma pas mai adaptada a l'evolucion de lenga e las diferéncias de notacions son pas percebudas coma la consequéncia d'un cambiament de nòrma ortografica mas coma la resulta d'un cambiament de prononciacion. D'un autre costat, lo francés es gaireben vengut la sola nòrma legitima de referéncia, dins l'esperit d'una poblacion de mai en mai aculturada. Quant a la produccion en provençal, s'acantona d'ara enlà principalament dins dos registres : lo de la Glèisa e lo del plaser personal.

Del costat dels escriches eclesiastics, se vòlon aisinas de comunicacion e an doncas vocacion de s'utilizar dins de relargs importants. Per aquela rason, la tendéncia es d'escriure en redusent las particularitats dialectalas e en emplegant una grafia fonetica a la francesa. La referéncia a la lenga del rei e la volontat de desconcertar tròp los legeires mena a manténer en partida las desinéncias gramaticalas, coma las *-s* del plural e, d'un biais mai irregular, l'oposicion entre los infinitius en *-r* e los participis passats *-t*.

Per çò qu'es dels escriches pel plaser, son l'òbra d'escrivans que mestrejan plan pas que la nòrma francesa. Dins lor esperit, lo provençal estent una lenga de natura per

⁵ Se pòt çaquela notar l'excepcion que constituiguèt la renaissença barròca de la literatura occitana al sègle XVI amb, per çò qu'es de Provença, l'òbra de Louis Bellaud de la Bellaudière.

⁶ R. MERLE : « Causidas graficas de 1785 a 1853 », 2014

oposicion al francés, lenga de la modernitat, la causida d'una simplificacion grafica maximala, sens marca gramaticala o etimologica, pareis tras que logica.

Cossí que siá, dins los dos cases, i a pas cap d'interrogacion vertadièra sul biais de transcriure la lenga : cadun escriu segon son inclinason, sens cercar de justificar sa practica. Coma la comunicacion escricha en lenga regionala se debana mai que mai dins la proximitat geografica, i a pas cap de rason de s'interrogar sus la necessitat d'una nòrma supra-dialectala.

Çò que va cambiar la situacion es la publicacion de dictionaris a partir de la fin del sègle XVIII. En 1756 sortís lo dictionari lengadocian de l'abat Pierre-Augustin Boissier de Sauvages, tornarmai editat en 1785, data a la quala lo mètge Claude-François Achard publica a Marselha un dictionari provençal en dos volums, *Le vocabulaire Français-Provençal et Provençal-Français*. La filosofia dels dos obratges es plan diferenta.

Sauvages prepausa un libre dobèrt a l'ensems dels dialèctes miègjornals pr'aquò adopta una grafia exclusivament fonetica, sens marca gramaticala o etimologica, inspirada de l'ortografia francesa, mas i apond de digramas e signes diacritics nombroses pels sons especifics a la lenga nòstra.

Al contrari, Achard centra son trabalh sul sol dialècte marselhés. S'emplega egalament una ortografia fonetica a la francesa, vòl metre francés e provençal a egalitat : per aquela rason, decidís de notar las desinèncias gramaticalas mudas, coma o fa la lenga de Molière. De mai, per restablir una continuitat culturala, introduitz dins sa grafia de notacions inspiradas de la grafia medievala, coma lo digrama *lh*. Lo dictionari d'Achard constituís doncas la primièra temptativa autoctòna provençala per tornar a una grafia en partida inspirada de la tradicion dels trobadors.

En parallèl a aquestes dos obratges, lo jesuita Jean-François Féraud participa el tanben de la reflexion en publicant a Marselha en 1787-1788 un *Dictionnaire critique de la langue française* ont prepausa una simplificacion de l'ortografia francesa en li aplicant las nòrmas naturalas del provençal, al nom de l'usatge e de la prononciacion estandardizada de la lenga nacionala.

Malgrat la contradiccion entre las solucions prepausadas per Sauvages, Achard e Féraud, cap de contravèrsia apareis pas a l'epòca, çò qu'es probablament ligat al fach que la publicacion en provençal es gaireben inexistenta a la velha de la Revolucion, levat de las produccions eclesiasticas qu'an lors quitas nòrmas graficas.

La Revolucion de 1789 càmbia pas realament la dona sus la question. Se los escriches religioses se tarisson, lo novèl poder esita pas, dins un primièr temps, d'emplegar las lengas regionalas per melhor far passar los ideals revolucionaris, mas çaquela amb una evolucion simbolica interessanta dins lo temps. Coma o nòta René Merle, « lei texts destinats a la diffusion (*sic*) per Provença tota, tant que Provença es co-estat, respèctan mai o mens lei nòrmas d'Achard. Grafia en majestat implica grafia en dignitat, a la francesa, valent a dire que respècta au mens lei nòrmas gramaticalas. Aquò disparèis tre 1790 : Provença es plus un estat, e leis iniciativas dei Clubs jacobins, coma aquelei dei contra-revolucionaris, coma aquela de Bouche que revira la constitucion per leis gens que comprenon mau lo francés, an de grafia que reductriça e fonetica.⁷ »

⁷ R. MERLE : « Causidas graficas de 1785 a 1853 », 2014 (grafia de l'autor)

2. LA DEBUTA DEL SÈGLE XIX, ENTRE FONETISME E RECONQUISTA DE LA GRAFIA CLASSICA

Lo segond temps de las interrogacions sus la question grafica en Provença se debana dins las primièras decennias del sègle XIX.

2.1- De solucions contrastadas

Se pòt notar en primièr l'iniciativa de l'academician François Just Marie Raynouard que sortís de Provença e s'interessa al provençal en tant que pòrta las traças de la lenga d'òc medievala. A l'escasença de la publicacion a Ais en 1818 d'un poèma de Joseph Marius Diouloufè que li demanda son patronatge, Raynouard n'aprofiècha per impausar a un tèxt desprovesit de tota interrogacion grafica un respècte minimal de l'ortografia anciana (marcas etimologicas e gramaticalas, notacions dels diftongs, *lh...*). Aquestas proposicions van çaquelà pas pro luènh per un autre contemporanèu, Antoine Fabre d'Olivet, que reivendica de tornar tanben a la notacion *-a* (en luòc de *-o*) de la finala atòna. Pr'aquò, un còp de mai, malgrat la divergència entre las preposicions, i aurà pas cap de polemica publica.

En 1823 pareis lo primièr recuèlh d'escrivans provençals, *Lou Bouquet Prouvençaou*: s'i tròban de tèxtes de las doas grandas filosofias graficas, d'unes prigondament fonetics, d'autres mai etimologics e gramaticals. L'introduccion del recuèlh dona pr'aquò sa clara preferéncia a la grafia fonetica, jutjada mai naturala e saborosa. Aquela tendéncia se va confirmar amb lo desenvolopament de la premsa francesa devèrs las annadas 1830-1840 que multiplica las publicacions en grafia fonetica a destinacion del public popular. Coma o escrivon René Merle⁸, aquela premsa « *transforme une polygraphie de fait [...] en délectation assumée. L'uniformité graphique serait ennemie du plaisir du lecteur.* »

En parallèl, e d'un biais contradictòri, los autors educats se ralian de mai en mai nombroses a la grafia gramaticala e etimologica, en s'apiejant sus l'estudi dels tèxtes administratius dels sègles XIV e XV, mai que sus la tradicion dels trobadors. Es precisament aquel estudi dels tèxtes administratius que va menar Simon-Jude Honnorat, un mètge dels Basses Alps, a publicar en 1846-1847 un diccionari provençal pan-occitan (*Dictionnaire provençal-français ou Dictionnaire de la langue d'oc ancienne et moderne*) que fa un retorn gaireben complet a la grafia classica. Malgrat sas qualitats, aquela òbra farà pas flòri, coma o mòstra lo manten parallèl de grafias estrictament foneticas dins los articles en provençal de la premsa populara francesa. Pr'aquò, lo fracatge relatiu de la temptativa d'Honorat ten pas a quina garolha grafica que siá mas puslèu a una indiferéncia envèrs la lenga.

2.2- La virada de las annadas 1840-1850

Amb los progrèsses de l'alfabetizacion, lo mitan del sègle XIX vei un desenvolopament sens precedent del nombre d'autors qu'escrivon en provençal. Mentre que, fins alara, loscrivans en lenga nòstra trabalhavan cadun dins lor canton,

⁸ « Le son et la lettre – Graphies du provençal – Honnorat », 2014

començan a ressentir lo besonh de se recampar. Lo primièr recampament es l'òbra de Joseph Desanat que, dins sa revista *Lou Bouil-abaisso* (1841-1843 puèi 1844-1846), mescla d'autors provençals, lengadocians e dalfineses, dins una granda varietat dialectala que se tradutz per una tan granda pluralitat grafica. Se Desanat es personalament partisan d'una grafia modèrna e populara, ne respècta pas mens las causidas graficas dels tèxtes que publica, sens temptativa de normalizacion editoriala.

En 1852 pareis lo recuèlh *Li provençalo* bailejat per Joseph Roumanille, corrector d'imprimeriá a Avinhon. Al contrari de Desanat, Roumanille decidís d'armonizar segon son vejaire los tèxtes que li son someses.

Se met aital pauc a cha pauc en plaça una oposicion frontala entre dos corrents, un que privilègia l'unicitat de la lenga e lo retorn a la grafia classica, l'autre que se vira vèrs una grafia fonetica al mai rèp de la realitat dialectala⁹.

2.2.1- Los tenents d'un retorn a la grafia istorica

Dins la dralha iniciada per Honnorat, los marseheses Casimir Bousquet e Hippolyte Laidet decidisson de privilegiar l'unicitat de la lenga al delà de la diversitat dialectala e de tornar a las originas graficas pel biais de l'etimologia, dels archius medievals, de las desinèncias gramaticalas e de la logica fonologica.

Sus un plan sociologic, aqueste grop (que n'es tanben pròche Frederic Mistral dins sa jovença) recampa d'òmes de léser e de notables locals. A costat de lor practica del provençal, an totes recebuts una educacion classica de latinistas. Aquò lor dona una consciéncia clara de çò que lo parlar popular de lor temps es l'eiretièr d'una istòria longa e que la lenga que parlan possedís una estructura intèrna que se manifèsta de còps que i a al nivèl de la prononciacion de las ligasons (marcas gramaticalas e etimologicas).

Se ralian naturalament a aquela escòla grafica los qu'emplegavan fins ara una ortografia calcada sus la logica gramaticala francesa (notacion de las *-s* del plural, de las *-r* dels infinitius e de las *-t* dels participis passats) : es lo cas de la Glèisa, mas tanben d'un nombre de mai en mai important de poètas populars o autodidactes, coma lo marsehés Pierre Bellot, uroses a aquela escasença de far passar lor poesia dialectala del costat del Saber.

Dins un contèxte sociologic de regression de l'oralitat e d'aculturacion creissenta al francés, participan egalament del succès d'aquela grafia la consciéncia de mai en mai prigonda de l'existéncia d'una lenga d'òc vertadièra e l'abitud donada per l'escolarizacion de respectar de nòrmas ortograficas.

2.2.2- Los tenents de la grafia fonetica

De l'autre costat, Camille Reybaud tre 1847, puèi Roumanille en 1852 amb *Li provençalo*, prenon l'opcion contrària de pegar a la realitat presenta de lor parlar dialectal, a saber lo de la Provença rodanenca. Adoptan aital una grafia fonetica — essencialment calcada sul francés (levat per la notacion dels diftongs, inspirada de la grafia medievals) e escafant totas las marcas etimologicas o gramaticalas que se

⁹ R. MERLE : « La querelle orthographe provençale de 1852-1853 : champ d'écriture et champ social », 2014

pronúncian pas dins lor dialècte —, per que siá legibla per totes los que coneisson lo francés escrich.

Aqueste grop se compausa mai que mai d'intellectuals salariats d'un nivèl social modèst. Lor causida d'una grafia fonetica ven de çò que considèran lo provençal coma la lenga del pòble ; li deu doncas èstre dirèctament accessible gràcia a una grafia simpla, legibla per totes los qu'an après a legir lo francés.

D'autres rasons mens claras explican benlèu tanben la causida fonetica, segon René Merle¹⁰. D'en primièr, lo refús d'una estructura immanenta a la lenga poiriá venir d'una concepcion diglossica : « *au français, langue haute qu'ils maîtrisent donc parfaitement, vont les normes de la Langue ; à l'idiome vont les normes de compréhension immédiate.* » De mai, per çò qu'es de Roumanille, se pòt endevinar una desirança de reconeissença parisenca e nacionala : per agradar a un public amator d'exotisme interior, es preferible de presentar un idiòma de natura puslèu qu'una lenga civilizada que riscariá de dintrar en concurréncia amb lo francés. Enfin, cal probablament pas negligir la consciéncia, plan presenta en cò de certans escrivans, de la situacion critica ont se tròba alara lo provençal : sa pejoracion e sa potenciala desaparicion a tèrme constituïsson a lor vejaire una empacha insuperabla a son tractament escrich en egalitat amb lo francés. Fàcia a çò qu'es percebut coma una impossibilitat istorica, politica e sociala de faire del provençal una lenga nacionala de plen exercici, val melhor l'acantonar al domeni de la poesia ont se pòt afirmar una libertat grafica alunhada de tota constrencha etimologica e gramaticala, çò que li assegura al mens un futur dins un relarg especific.

* * *

Per memòria e per èstre complet sus las concepcions graficas del provençal que son a s'estructurar al mitan del sègle XIX, se pòt enfin evocar una tresena orientacion, plan informala, a l'entorn de poètas independents marselheses coma Victor Gélou o Gustave Bénédict que privilègian un retorn anarquic a de grafias radicalament foneticas, calcadas sul sistèma francés, solas de natura segon eles a poder pintrar eficaçament la paraula populara que ne se vòlon los testimònis.

3. LO TEMPS DEL FELIBRITGE

3.1- Naissença del Felibritge e de la grafia mistralenca

Las causas se precipitan en 1853-1854. Alara qu'es estat plan reticent fàcia a las solucions foneticas de Roumanille¹¹ e qu'aviá començat de redigir son poèma *Mirèio* dins una altra grafia, Mistral finís que se ralia a l'ortografia de son mentòr a la fin de l'annada

¹⁰ « La querelle orthographe provençale de 1852-1853 : champ d'écriture et champ social », 2014

¹¹ Cf. J. UBAUD « Violéncias de lenga, violéncias fachas a la lenga », 2013, p. 4 : Letra de Mistral a Roumanille del 21 de decembre de 1850 : « *C'est d'ailleurs le seul moyen de ramener notre langue poétique à l'unité. Conformons-nous, autant qu'il est possible, à la logique et à l'étymologie afin d'être compréhensibles.* » ; letra del 9 de genièr de 1852 : « *Je vous le demande, quelle est cette langue qui n'a ni singulier ni pluriel et qui peut établir pareils équivoques : ama = aimer ou aimé ou vous aimez. C'est se moquer de toutes les règles, c'est vouloir transformer notre belle langue en un affreux patois, incompréhensible pour tout autre que l'auteur.* »

1853. Un an aprèp, amb qualques poètas provençals, fonda lo Felibritge del costat d'Avinhon. Aquel recampament pausa lo principi d'un movement collectiu a l'escala de l'ensems del Miègjorn per desvolopar la literatura d'òc. Se causís una grafia comuna, la de Roumanille, e un dialècte de referéncia, lo provençal rodanenc.

Invisible a la debuta fàcia a Marselha qu'es la capitala vertadièra de la produccion provençala al mitan del sègle XIX, lo Felibritge va aquerir una aura espectaculara en 1859 amb lo succès parisenc de *Mirèio*. De minoritaris, lo provençal rodanenc e la grafia fonetica de Roumanille van venir la referéncia a través la promocion que ne fa lo Felibritge.

Elabòra rapidament un discors plan construch per legitimar sas causidas, en particular per çò qu'es de son sistèma grafic. Seria l'eiretièr dirècte de l'ortografia prestigiosa dels trobadors que los felibres aurián simplament modernizada.

Lo Felibritge a tanben per el mai d'una aisina que li balhan l'avantatge sus lo demai de la produccion literària provençala : la renomada de Mistral aprèp lo succès de *Mirèio* ; una estructura collectiva fàcia als autres autors que menan una carrièra individuala ; un projècte d'avenir a l'entorn de la respelida de la lenga d'òc per una literatura capabla de rivalizar amb la literatura francesa ; una nòrma grafica e linguistica clara (la grafia de Roumanille e un provençal rodanenc espurgat dels francismes mai evidents) ; la publicacion per Mistral en 1879 de son diccionari provençal-francés, *Lou Tresor dóu Felibrige*, que finís de fixar la nòrma mistralenca ; e enfin, una publicacion a vocacion populara per difusar largament las produccions e l'ideologia del Felibritge, *L'Armana prouvençau*.

3.2- La primièras constetacions

Pr'aquò, l'entrepresa rescontra tre la debuta de resisténcias¹². Aital per exemple d'Hippolyte Laidet que, tre 1854 contèsta la grafia fonetica de Roumanille al nom de la logica de totes autras las lengas romanicas¹³. Aital tanben de Damase Arbaud qu'edita en 1862-1864 los *Chants populaires de Provence* ont restablís mai d'un element de la grafia classica (-m e -tz de las primièra e segonda personas del plural dels vèrbs, -r de l'infinitiu...) tot en criticant las causidas felibrencas. Se creàn tanben de publicacions concurrentas a *L'Armana prouvençau*, coma *Lou Cassaire* ou *Lou Rabaiaire*. De son costat, lo varés Marius Trussy escriu e mai una contra-*Mirèio* amb son poèma *Margarido* (que conta el tanben una istòria d'amor entre dos jovents), tot en cercant a mobilizar lo demai de Provença contra l'egemonia felibrenca. Un autre varés, Félix Peise, contèsta egalament un temps la supremacia de l'escòla d'Avinhon abans de s'i raliar a la fin de sa vida : ne critica l'ortografia de fantasiá e la pretencion a impausar son vejaire sens qu'una acampada generala de consensus siá estada tenguda entre totes los poètas provençals.

En realitat, a través la polemica naissenta, es pas solament la question de la grafia e del dialècte de referéncia que se pausa mas egalament la del centre de gravitat e de poder de la renaissança d'òc, e mai al sen del quite Felibritge¹⁴. Es aital qu'a Montpelhièr, Xavier de Ricard e Auguste Fourès publican un novèl *Armanac*, plan republican, que s'opausa clarament a la linha monarquista de Mistral e Roumanille ; contèsta de mai la supremacia decisionala d'Avinhon dins l'organizacion administrativa

¹² Ph. MARTEL : « Une norme pour la langue d'oc ? Les débuts d'une histoire sans fin », 2012

¹³ J. UBAUD « Violéncias de lenga, violéncias fachas a la lenga », 2013, p. 7-8

¹⁴ Ph. MARTEL : « Une norme pour la langue d'oc ? Les débuts d'une histoire sans fin », 2012

del Felibritge e, pel primièr còp, emplega lo mot *occitanian* per parlar de la lenga d'òc e lo mot *Occitania* per parlar del Miègjorn. La crisi pren d'amplor en 1878 e manca de menar a una scission del Felibritge que, fin finala, es evitada de pauc.

Aquò calma pas la fronda lengadociana. Tre 1890-1892, los animators d'una altra escòla felibrenca de Montpelhièr, Charles de Tourtoulon e Alphonse Roque-Ferrier rompon amb la direccion oficiala de l'associacion fins a crear un Felibritge alternatiu dich *latin* qu'aurà son quite *Armanac Mount-pelieirenc* e sa quita grafia del Clapàs (-m a la primièra persona del plural dels vèrbs, digramas *lh* e *nh*, desinèncià -a del femenin).

Un moviment similar se debana en Limosin amb l'escòla del canonge Joseph Roux que met a son torn en causa la grafia mistralenca en presicant per un retorn vertadièr a la grafia medievala e en contestant al rodanenc sa plaça de dialècte de referéncia.

4. DE LA TEORIZACION DE LA GRAFIA CLASSICA A LA CONFRONTACION DELS DOS SISTÈMAS

4.1- Naissença de la grafia classica e debuta de la confrontacion

Çaquelà, es l'eleccion de Pierre Dévoluy coma capolièr (es a dire president) del Felibritge en 1901 que met realament lo fuòc a l'ostal. Candidat de Mistral que vòl mantèner lo capolierat en Provença contra dos candidats eissits de Lengadòc, Dévoluy adòpta una actitud pro auturosa envèrs l'*Escolo Moudino* de Tolosa e dos membres de la revista *Occitania*, Antonin Perbosc e Prosper Estieu, institutors del Sud-Oèst, qu'an mes al ponch en 1898 una novèla grafia que resviscola clarament las règlas de la grafia medievala e encontra un succès real sul terren fàcia a la grafia mistralenca.

Lo ton monta rapidament dins la revista *Prouvenço*, bailejada per Dévoluy a partir de 1905 : acusa Perbosc de voler crear una mena d'esperanto pel biais de sa grafia, condemna lo tèrme *occitan* que qualifica de barbarisme de notari e d'estrangièr a tota tradicion istorica miègjornala, denòncia la revista *Occitania* que qualifica de revista franco-catalano-esperantista e ditz de Perbosc e Estieu que son pas que d'alquimistas e de primaris (son institutors, alara qu'el es politecnician).

La contra-ataca manca pas de se produire de la part de Perbosc e de l'*Escolo Moudino* que denòncian cadun de lor costat, lo primièr dins *Occitania* e la segonda dins *Terro d'oc*, la volontat egemonica d'ara enlà oficiala de la direccion del Felibritge de faire de Provença e del rodanenc las solas referéncias valablas de la Renaissença d'òc, alara que la subrevolucion d'aquel idiòma ne fariá segon eles un dialècte embastardit per rapòrt al lengadocian demorat mai pròche de la lenga dels trobadors.

La situacion contunha de s'enverinar dins las annadas que seguisson — en aparéncia a l'entorn de conflictes de lenga e de grafia, mas en realitat subretot en rason de conflictes personals e de relacions de poder al sen del Felibritge — fins a la Santa Estèla de 1909 ont Dévoluy es mes en minoritat e constrench a la demission.

4.2- La radicalizacion de las posicions

Es doncas dins aquel periòde que se nosa per de bon lo conflicte grafic que va perdurar fins a l'ora d'ara entre las doas grafias en preséncia : la grafia mistralenca d'un

costat, e la grafia mesa al ponch per Perbosc e Estieu que prendrà puèi lo nom de grafica alibertina o grafia classica aprèp que Louis Alibert n'aurà fixat la nòrma dins sa *Gramatica occitana segon los parlars lengadocians* que publica en 1936 e que l'Institut d'Estudis Occitans (IEO) creat en 1945 n'aurà fach sa grafia de referéncia.

L'oposicion entre los tenents de las doas grafias se va debanar tot lo sant clame del sègle XX. Se va renfortir en rason de la situacion de concurréncia ont se tròba d'aquí enlà lo Felibritge, fins alara sola institucion de la renaissença d'òc, fàcia a un IEO que capita de donar a son accion una dimension al còp literària, scientifica e politica que lo Felibritge a plan de mal a seguir. Se'n seguís una radicalizacion provençalista que denóncia forra borra l'occitanisme, la grafia classica e lo quite tèrme *occitan*, acusat d'èstre eissit de l'administracion reiala e inquisitoriala aprèp la conquista del Miègjorn, de designar pas que l'anciana província de Lengadòc e de far creire a una unicitat de la lenga d'òc, diversa tre son origina¹⁵.

Cal incidentament relevar qu'aquela radicalizacion pòt d'alhors èsser atisada de còps que i a per d'iniciativas occitanistas viscudas subjectivament coma de provocacions vertadièras : aital de la publicacion en grafica classica de l'òbra de Théodore Aubanel una setmana abans lo centenari del Felibritge, o de Robert Lafont que, en 1954, abòrda amb un agach critic l'òbra de Mistral dins son *Mistral ou l'illusion*¹⁶.

Cossí que siá, cal plan notar que la fractura es pr'aquò pas totjorn tan clara entre los dos corrents, que d'unas felibres pòdon jogar als *escambarlats* en utilitzant concurrentament las doas grafias, mentre que d'autres adòptan la grafia classica tot en demorant membres de l'associacion.

4.3- La situacion dins l'Educacion nacionala

Es mai especialament dins lo relarg de l'Educacion nacionala que se jòga una part importanta de l'afrentament dins la segonda partida del sègle XX. A partir de la lei Deixonne del 11 de genièr de 1951, qu'autoriza l'ensenhament facultatiu de las lengas regionalas del primièr gra fins a l'universitat, espelís una novèla generacion de militants de la lenga d'òc. La promulgacion ulteriora de novèls tèxtes relatius a aquel ensenhament (article 12 de la lei Haby de 1975 e sas circularas d'aplicacion, circularas Savary de 1982 e 1983...) seràn aitant d'escasenças per mesurar las fòrças en preséncia de cada costat sus la designacion de la lenga ensenhada (*occitan, lenga d'òc* al singular, *lengas d'òc* al plural, *lengadocian, provençal...*) coma sus la grafia d'emplegar.

Es precisament a l'ocasion de la mesa en aplicacion de la lei Haby que las polemicas a l'entorn de la question grafica van aténher un paroxisme fins alara inegalat. Dins la seguida de 1968 e de l'espandiment de l'ensenhament del provençal, una campanha vertadièra de denigament e de menaças de la part d'associacions provençalistas, coma *L'Astrado prouvençalo* o *Lou Prouvençau a l'Escolo*, esclata dins l'acadèmia de Niça en contra dels ensenhaires qu'utilizan la grafia classica¹⁷. Las letras

¹⁵ S. SAGNES : « Unité et (ou) diversité de la (des) langue(s) d'oc : histoire et actualité d'une divergence », 2012

¹⁶ De notar que, de son caire, lo Felibritge a pas mancat de practicar el tanben la transcripcion en grafia mistralenca d'òbras eschrichas dins una altra grafia, e mai sens esitar, a la meteissa ocasion, de revirar lo tèxt d'origina en provençal rodanenc. Veire J. UBAUD « Lo lengadocian/provençau, dialècte(s) de referéncia ? », 2011, p. 6-8

¹⁷ R. MERLE : « Problèmes de l'enseignement du provençal dans les années 1970 », 2014 ; « Mistralisme et enseignement du provençal – Documents 1976-1977 », 2014

de denunciacion al prèp dels provisors, dels inspectors e del quite rector se multiplican, demandant l'interdiccion de la grafia classica e de l'estudi d'unes autors, tot en metent en causa la probitat e la deontologia dels ensenhaires concernits.

Demest los arguments avançats pels detractors de la grafia classica se relèvan forra-borra lo fach qu'aquela grafia seriá pas una grafia autoctòna en Provença, que permetriá pas de notar que l'occitan e non lo provençal, que seriá arcaïca e inutilament complicada, que constituiriá una temptativa d'unificar los diferents dialèctes d'òc dins una lenga comuna, que seriá la matritz d'una nacion occitana que los Provençals ne vòlon pas e que traduriá una desirança independentista amb un ancoratge politic clarament marxista e revolucionari¹⁸.

S'agissent mai precisament del darrièr argument politic, es verai qu'èra vengut un classic de la contravèrsia grafica dins la boca dels extremistas dels dos camps : la grafia mistralenca seriá una grafia reaccionària de drecha, mentre que la grafia classica seriá d'esquèrra e mai a d'extrèma esquèrra. En realitat, fa pas de dobte que parivas concepcions resistisson pas brica a l'analisi : se Roumanille èra efectivament reialista, Honorat e Laidet o èran tanben ; Reybaud oscillava entre conservatisme e republicanisme, mentre que Mistral èra un republican convencut dins sa jovença e que Bousquet aviá pas d'engatjament politic particular¹⁹. ; quant a Alibert, teorician de la grafia classica, foguèt tot coma Mauras (mistralenc legitimista) plan reaccionari dins son engatjament politic al prèp del Regim de Vichèi ; enfin, s'es verai que l'IEO foguèt orientat devèrs l'esquèrra dins las annadas 1960-70, las crisis intèrnas del movement aguèron lèu rason de l'occitanisme politic.

Cossí que siá de l'argumentacion presentada pels detractors de la grafia classica, aquela mena finalament lo rector de Niça a prene una circulara en data del 1er d'abril de 1977 ont impausa l'emplec exclusiu de la grafia mistralenca dins lo relarg de son acadèmia : « *à partir de la rentrée scolaire de 1977, seule la graphie mistralienne sera enseignée aux élèves des établissements scolaires de l'Académie.* » Un periòde transitòri de tres ans es previst fins al bachelierat de 1980 per metre en aplicacion aquela directiva. L'afar serà finalament trencat en justícia. En seguida d'un recors efectuat per l'associacion *Défense et promotion des langues de France*, lo tribunal administratiu de Niça annulla la circulara lo 27 de setembre de 1979. Sus apèl del ministre de l'Educacion, lo Conselh d'Estat se sasís del dorsièr e, lo 20 de febrèr de 1981, confirma la decision de de primièra instància mas sens realament resòlvre lo problèma sul fons, ja qu'estatuís unicament sus una question de competéncia materiala : « *il appartient au ministre de l'Éducation de définir le contenu des formations dispensées dans les écoles, collèges et lycées et à ce titre de déterminer les conditions d'application de la loi du 11 janvier 1951 qui autorise un enseignement facultatif des langues, dialectes et parlars locaux, notamment en précisant le choix d'un dialecte et de la graphie appropriée [...]; aucune disposition réglementaire n'est venue autoriser le ministre de l'Éducation à déléguer dans ce domaine ses pouvoirs aux recteurs ; qu'ainsi le recteur de l'académie de Nice n'était pas compétent pour prescrire, par sa circulaire du 1er avril 1977 [...] l'enseignement du provençal et du nissart avec l'utilisation de la graphie mistralienne dans le ressort de cette académie* ».

La situacion es pas gaire melhora dins l'acadèmia d'Ais-Marselha ont lo rector pren a son torn una circulara sus l'ensenhament del provençal le 22 de decembre de 1981 ont recomanda l'emplec de la grafia mistralenca, sens çaquela enebir l'usatge de la

¹⁸ R. MERLE : « Mon apprentissage graphique », 2014

¹⁹ R. MERLE : « La querelle orthographique provençale de 1852-1853 : champ d'écriture et champ social », 2014

grafia classica. Un còp de mai, la question es portada davant los tribunals per un justiciable que, aqueste còp, contèsta la reconeissença implicita que la circulara balha a la grafia classica. Lo tribunal administratiu de Marselha comença per anullar lo 23 de junh de 1984 la decision del rector en se fondant sus la precedent decision del Conselh d'Etat (lo rector seriá pas materialament competent per se prononciar sus la question). Pr'aquò lo jutjament es censurat en apèl lo 26 de mai de 1989 pel Conselh d'Etat qu'estima que la circulara èra pas qu'una recomandacion e podiá pas èstre atacada en justícia : « *En tant qu'elle fait connaître aux inspecteurs et chefs d'établissements les raisons pour lesquelles le recteur estime opportun de préférer, pour l'enseignement du provençal, l'utilisation de la graphie mistralienne à celle de la graphie occitane dans les classes de continuation, ladite circulaire ne présente pas le caractère d'une décision susceptible d'être déférée au juge de l'excès de pouvoir.* »

Cal una larga campanha d'explicacions al prèp de l'opinion publica e dels elegits amb la mesa en circulacion de peticions qu'encontran un succès important e, finalament, l'alternància politica de 1981 per que l'administracion torne cambiar de posicion e daisse als ensenhaires la liura causida de la grafia dins lors corses.

5. LA SITUACION ACTUALA, UN APASIMENT RELATIU

Amb la debuta de las annadas 1980, la situacion s'apasima clarament entre occitanistas e mistralencs per evolucionar vèrs una convivéncia de las doas grafias qu'oficializa una declaracion comuna del capolièr del Felibritge e del president de l'IEO en 1999 a Marselha quand proclaman la necessitat d'un respècte mutual de las doas grafias.

Seriá pr'aquò fals de pensar que tot conflicte es definitivament acabat. De fach, existisson tojorn qualques associacions minoritàrias mas plan eficaças en tèrme de comunicacion e d'influéncia al prèp dels elegits locals que contunhan de reivindicar l'interdiccion de la grafia classica en Provença al profièch de la sola grafia mistralenca. S'agís principalament del *Collectif Prouvènço*, naissut a la debuta de las annadas 2000²⁰. Per aquela associacion, lo provençal possedís de caracteristicas pròprias que lo distinguiriá fòrtament de l'occitan, çò que justificariá sa reconeissença coma vertadièra lenga regionala. Segon lo vejaire del collectiu, l'occitan e l'Occitània aurián pas jamai existit ; s'agiriá sonque de construccions ideologicas que resistirían pas a la singularitat provençala. La grafia classica, importada en Provença, auriá pas cap de legitimitat istorica fàcia a la grafia mistralenca e seriá pas qu'un instrument al servici de la mesa en plaça d'una lenga estandard de substitucion al despens del provençal²¹.

²⁰ S. SAGNES : « Unité et (ou) diversité de la (des) langu(s) d'oc : histoire et actualité d'une divergence », 2012

²¹ « Manifeste pèr Prouvènço » in *Dictionnaire français-provençal* de J. COUPIER, 2009, p. 1534-1535 : « *Le provençal est vécu par les Provençaux comme une langue distincte à part entière [...] est considéré distinctement comme une langue à part entière par l'immense majorité des linguistes, des institutions locales, régionales et internationales [...] possédant une orthographe moderne fixée au XIXe siècle et aujourd'hui employée par quasiment la totalité des collectivités, écrivains, enseignants, ouvrages linguistiques et pédagogiques. [...] Parallèlement, toutes les études historiques montrent que l'Occitanie n'a jamais existé, que ni les régions ni les parlers du grand sud n'ont jamais été unifiés dans leurs usages, leurs formes et leurs graphies. L'affirmation de l'existence d'une grande "Occitanie" dotée de sa "langue occitane" unifiée est une construction idéologique plus que discutable, dans ses fondements comme dans ses projets. [...]* »

Tot es pas tanpauc reglat al sen dels tenents de la grafia classica coma o mòstran las dificultats rescontradas pel Gidilòc (Grop d'Iniciativa per un Diccionari Informatizat de la Lengua Occitana o Grop d'Investigacion e Desvolopament d'Instruments en Lengua Occitana) puèi pel Conselh de la Lengua Occitana (CLO) dins las annadas 1990-2000 tre que s'es agit de tocar a la nòrma grafica per ensajar de la melhorar e de trobar de solucions de consensus sus tal o tal ponch pausant problèma²².

Enfin, e per èstre complèt, cal egalament relevar l'aparicion al mitan de las annadas 1970 d'un tresen corrent ortografic concurrent dels dos autres, eissit d'un grop de trabalh que s'acampava a Cucuron (Vau Clusa) jos la direccion de l'inspector d'acadèmia Alain Barthélémy-Vigouroux. Prepausa una version simplificada de la grafia classica, coneguda jol nom de grafia classica de basa²³. Dins las grandas linhas, aquela grafia novèla se caracteriza per una simplificacion dels grops consonantics (*espatla* > *espala*, *setmana* > *semana*), un remplacament de la *-á* finala per *-é* (*librariá* > *librarié*), una simplificacion dels digramas *-tg/-tj* (*vilatge* > *vilage*), la disparicion del digrama *-tz* levat per la segonda persona del plural dels vèrbs (*dètz* > *dès*, *crotz* > *cros*) e la notacion de las particularitats dialectalas (*oliva* > *òuliva*; *condicion* > *condicien*; *exercici* > *eisercici*; *lectura* > *leitura*). Se la capitada d'aquela grafia alternativa es pas estada plan importanta, es pasmens totjorn emplegada per qualques redactors d'articles de premsa, en particular dins lo mensual provençal *Aquò d'Aquí*.

Cossí que siá, la Provença actuala vei doncas coexistir doas grandas tradicions graficas, egalament dotadas d'una legitimitat fòrta : d'un costat, la grafia classica, eissida d'una tradicion que data de l'Edat Mejana, que foguèt un temps parcialament interrompuda mas pauc a cha pauc restaurada tre lo sègle XVIII, primièr en Provença (Achard, Raynouard, Fabre d'Olivet, Honnorat, Bousquet, Laidet, Arbaut, eca), puèi en Lengadòc (Tourtoulon, Roque-Ferrier, Perbosc, Estieu e Alibert); de l'autre costat, la grafia mistralenca, de tradicion mai recenta, mas plan ancorada dins l'istòria culturala locala dempuèi lo mitan del sègle XIX en ligam amb lo prestigi de Mistral.

« Il est clair que serait vouée à l'échec une éventuelle politique linguistique et éducative qui prétendrait concerner le provençal :

« - sous un nom que la population ne lui connaît pas ("occitan") [...] ;

« - avec une graphie "occitane" à peu près inutilisée en Provence, sous laquelle les Provençaux ne reconnaissent même pas leur langue et dont l'archaïsme et la complication rendent l'apprentissage très difficile (90 % du provençal écrit l'est en orthographe moderne dite "mistraliennne" depuis plus d'un siècle ;

« - [...] voire en proposant un "occitan standard" de substitution à la place des variétés locales du provençal [...].

« Un grand et vif débat a eu lieu depuis plusieurs années entre les tenants d'une intégration dans un occitan unifié et les tenants des langues d'oc, chacune d'elles étant une langue à part entière. La population provençale et ses élus légitimes ont exprimé massivement un choix pour une reconnaissance du provençal comme langue à part entière. »

²² Veire J. UBAUD : « Violéncias de lenga, violéncias fachas a la lenga », 2013 : « *Que dire encore de discours publics nous traitants de "voleurs de subventions" [...], de qualifications du Gidilòc par voie de presse de "manœuvre politico-universitaire", de l'accusation "d'être subventionnés à faire des choses qui ne servent à rien" (p. 27) ; « volontés tant internes qu'externes de saborder le Conselh de la lenga occitana par avance et par principe, à l'aide d'articles le fustigeant à longueur de lignes, formulés par des personnes n'ayant jamais participé à aucune réunion de travail et ne voulant au demeurant "pas en faire partie, Dieu garde"...* » (p. 29-30)

²³ J. SIBILLE : « Écrire l'occitan : essai de présentation et de synthèse », 2002

SEGONDA PARTIDA

La dualitat grafica dins l'ensenhament del provençal

Per faire un torn d'asuèlh de la situacion actuala del bigrafisme dins l'escritura del provençal, nos semblèt interessant de nos centrar sus la question de l'ensenhament. Per aquò, decidiguèrem de menar una enquèsta al prèp d'un escapolon d'ensenhaires per fin de descobrir lors representacions, lors practicas e lor biais de faire fàcia a la dualitat grafica persistenta del dialècte regional.

L'enquèsta foguèt menada entre lo mes de genièr e la debuta del mes de febrèr de 2015, al nivèl de las doas acadèmias d'Ais-Marselha e de Niça, pel biais de las listas de contactes de la FELCO (federacion dels ensenhaires de lenga e cultura d'òc, que regropa las associacions regionalas d'ensenhaires d'occitan de l'Educacion nacionala) e de l'AELÒC (associacion per l'ensenhament de la lenga d'òc de la region Provença-Alps-Còsta d'Azur e membre de la FELCO).

Se realizèt pel biais d'un questionari mes en linha sul sit <http://fr.ze-questionnaire.com>²⁴. L'emplec d'un questionari electronic permetèt de simplificar a la vetz las modalitats de responsa dels ensenhaires participants e lo tractament estadistic de las resultas. Lo questionari se presentava jos la forma de 26 questions, redigidas en francés per ne facilitar la comprenença e limitar los problèmas qu'auriá pausat la necessitat d'una redaccion bigrafica.

1. LO PUBLIC CONCERNIT PER L'ENQUÈSTA

L'enquèsta permetèt d'obtenir las responsas de 46 personas. S'aquò representa probablament pas la majoritat dels ensenhaires del provençal, lo nombre relativament important de participants es al mens de natura a desgatjar de tendéncias qu'òm pòt esperar potencialment representativas.

Al nivèl de la reparticion geografica, la granda majoritat dels ensenhaires qu'an respondut sortisson de las Bocas de Ròse (46,9 %, siá 23 personas). Var e Vau Clusa son mai o mens a egalitat de representacion, amb respectivament 16,3 % (8 personas) e 14,3 % (7 personas). Venon puèi los Alps de Nauta Provença (10,2 %, siá 5 personas) e los Alps Maritims (8,2 %, siá 4 personas). Enfin, cal notar que doas personas de Gard (4,1 %) an tanben respondut, e mai s'aquel departament fa pas partida de las doas acadèmias d'Ais-Marselha e de Niça (un dels dos ensenhaires sortissent de Gard ensenhan tanben dins la Vau Clusa).

Departament	Percentatge	Nombre de personas
Bocas de Ròse	46,9 %	23
Var	16,3 %	8
Vau Clusa	14,3 %	7
Alps de Provença Nauta	10,2 %	5
Alps Maritims	8,2 %	4
Gard	4,1 %	2

²⁴ Veire lo questionari en annèx del memòri

Per çò qu'es de lor nivèl escolar d'ensenhament, los dos tèrces de las personas exercisson a l'escòla primària (33,9 %) o al collègi (30,5 %). Los ensenhaires en licèu e en escòla mairala representan respectivament 16,9 % e 13,6 % de l'efectiu. Enfin, 5,1 % trabalhan dins l'ensenhament superior. Mantuna persona es sus plusors tipus d'establiments a la vetz (aquò explica que lo total del nombre de personas dins lo tablèu recapitulatiu çai-jos despasse 46).

Nivèl escolar	Percentatge	Nombre de personas
Escòla primària	33,9%	20
Collègi	30,5%	18
Licèu	16,9%	10
Escòla mairala	13,6%	8
Ensenhament superior	5,1%	3

La reparticion entre los diferents nivèls de classas es fòrça esclatada. La mencionam pas que per informacion. Cal notar al passatge qu'un nombre important d'ensenhaires trabalhan sus mai d'una classa. De notar tanben que la reponsa *autre* correspond a d'activitats peri-escolaras, a de corses de formacion per adultes o a d'intervencions dins lo mitan associatiu.

Classa	Percentatge	Nombre de personas
Pichona seccion	4,7 %	7
Seccion mejana	4,7 %	7
Granda seccion	4,7 %	7
Cors primari	4,7 %	7
Cors elementari 1	6,7 %	10
Cors elementari 2	4 %	6
Cors mejan 1	6 %	9
Cors mejan 2	5,4 %	8
6 ^{ena}	8,1 %	12
5 ^{ena}	10,1 %	15
4 ^{ena}	10,1 %	15
3 ^{ena}	10,1 %	15
2 ^{nda}	4,7 %	7
1 ^{iera}	4,7 %	7
Terminala	5,4 %	8
Autre	6 %	9

2. LA RELACION PERSONALA DELS ENSENAIRES AMB LO BIGRAFISME

La primièra partida de nòstra enquèsta èra consacrada a la relacion personala que cada ensenheire entreten amb lo bigrafisme del provençal, al nivèl de sa practica mas tanben de sas representacions.

2.1- La practica personala dels ensenhaires

La primièra question portava naturalament sus la grafia utilizada per cada ensenheire dins sa vida personala. Lo constat es clar, una pro larga majoritat emplega espontanèament la grafia mistralenca (58,7 % contra 41,3 %), pròva de la vivacitat d'aquela ortografia sul territòri provençal.

Ne volguèrem saber mai sus las rasons que menèron los interessats a aquerir aquela grafia dins lor practica personala de la lenga. Per la plan granda majoritat (43,9 %), es lo cursus de formacion qu'explica lor causida. En segonda posicion, s'agís d'una decision personala voluntària (33,3 %). La transmission familiara constituís l'explicacion dins 16,7 % dels cases. Enfin, per 6,1 %, l'explicacion es altra.

Rason	Percentatge	Nombre de personas
Cursus de formacion	43,9 %	29
Decision voluntària	33,3 %	22
Transmission familiara	16,7 %	11
Autre	6,1 %	4

Las respensas detalhadas fornidas per qualques personas balhan d'informacions complementàrias interessantas.

Per çò qu'es de la grafia mistralenca, los usatgièrs justifican lor causida en rason de sa simplicitat, de la tradicion locala, de l'emplec « màger²⁵ » d'aquela grafia en Provença e del prestigi de Frederic Mistral. Pr'aquò, a costat d'aquelas justificacions positivas apareisson tanben de justificacions *a contrario*, per contestacion dirècta de la legitimitat de la grafia classica : es qualificada d'« arcaïsme rebelut » ; aurí pas res de faire en Provença ; aurí pas de « referéncia istorica » e seriá pas qu'un « miratge d'intello » ; la grafia mistralenca seriá la sola « grafia naturala e classica del provençal », lo demai estent pas que de militantisme politic ; la grafia mistralenca seriá doncas la sola que deuriá èstre ensenhada en Provença.

L'argumentacion en favor de la grafia classica met subretot en valor son interès linguistic : constituís un mejan de donar una unitat a la lenga occitana en despièch de la multiplicitat dels dialèctes ; facilita la comunicacion inter-dialectala ; permet de crear mai facilament de ligams amb l'occitan ancian e las autras lengas romanicas ; es en continuitat amb la grafia medievala, al contrari de la grafia mistralenca qu'es calcada sus la fonetica e sul codatge del francés ; pareis mai logica ja que ten compte de las marcas gramaticalas. Doas personas indican d'alhors qu'avián començat per aprener la grafia mistralenca e que son puèi passadas a la grafia classica que lor semblava mai coerenta. Enfin, per una persona, la causida de la grafia classica s'es facha tot naturalament, qu'a après en primièr lo dialècte d'una altra region ont s'utiliza pas la grafia mistralenca.

Nos pareguèt tanben interessant de saber quina coneissença los ensenhaires an de l'autra grafia, la qu'es pas lor grafia de predileccion.

Per çò qu'es de sa lectura, 43,5 % dison n'aver un plan bon mestritge e 26,1 % una coneissença corrècta. Los que la mestrejan mal o pas brica son 15,2 %.

Lectura de l'autra grafia	Percentatge	Nombre de personas
Plan bona	43,5 %	20
Bona	26,1 %	12
Mejana	15,2 %	7
Marrida	10,9 %	5
Inexistenta	4,3 %	2

²⁵ Las respensas dels ensenhaires èran balhadas en francés. Per la redaccion de nòstre trabalh, ne faguèrem la revirada en occitan per una coeréncia redaccionala mai granda.

Se sembla pas i aver de correlacion entre la grafia de predileccion e lo mestritge corrècte de la lectura dins l'autra grafia (16 personas dins cada grop), cal pr'aquò relevar que, sus nòstre escapolon, la totalitat dels ensenhaires que declaran aver una competéncia marrida o inexistenta dins l'autra grafia (7 personas) emplegan abitualament la grafia mistralenca.

Utilizaires que mestrejan corrèctament la lectura dins l'autra grafia	69,6 % (32 pers.)
Utilizaires de la grafia classica que mestrejan corrèctament la lectura en grafia mistralenca	34,8 % (16 pers.)
Utilizaires de la grafia mistralenca que mestrejan corrèctament la lectura en grafia classica	34,8 % (16 pers.)
Utilizaires que mestrejan mejanament la lectura dins l'autra grafia	15,2 % (7 pers.)
Utilizaires que mestrejan mal o pas la lectura dins l'autra grafia	15,2 % (7 pers.)
Utilizaires de la grafia classica que mestrejan mal o pas la lectura en grafia mistralenca	0 % (0 pers.)
Utilizaires de la grafia mistralenca que mestrejan mal o pas la lectura en grafia classica	15,2 % (7 pers.)

Per çò qu'es de l'escritura, la situacion es plan mai contrastada. I a pas mai que 8,7 % d'ensenhaires (4 personas) que declaran aver un plan bon mestritge de l'escritura de l'autra grafia e 23,9 % que dison n'aver un bon mestritge (11 personas), siá solament 32,6 % dels ensenhaires. Gaireben la mitat (47,8 %) n'a una coneissença marrida, e mai inexistenta.

Escritura de l'autra grafia	Percentatge
Plan bona	8,7 % (4 pers.)
Bona	23,9 % (11 pers.)
Mejana	19,6 % (9 pers.)
Marrida	34,8 % (16 pers.)
Inexistenta	13 % (6 pers.)

Una correlacion sembla aici tanben se faire jorn entre utilizacion abituala de la grafia mistralenca e marrit mestritge de l'escritura en grafia classica. Sus un total de 22 ensenhaires que dison mal o pas brica mestrear l'escritura de l'autra grafia, i a pas que 5 ensenhaires qu'utilizan la grafia classica contra 17 qu'utilizan la grafia mistralenca. E la totalitat dels ensenhaires que declaran mestrear pas brica l'escritura de l'autra grafia son totes adèptes de la grafia mistralenca. A revèrs, suls 15 ensenhaires que dison mestrear plan ben o ben l'escritura de l'autra grafia, la plan granda majoritat se constituís d'ensenhaires qu'emplegan normalament la grafia classica (11 pels utilizaires de la grafia classica contra sonque 4 pels utilizaires de la grafia mistralenca).

Utilizaires que mestrejan corrèctament l'escritura de l'autra grafia	32,6 % (15 pers.)
Utilizaires de la grafia classica que mestrejan corrèctament l'escritura en grafia mistralenca	23,9 % (11 pers.)
Utilizaires de la grafia mistralenca que mestrejan corrèctament l'escritura en grafia classica	8,7 % (4 pers.)
Utilizaires que mestrejan mejanament l'escritura de l'autra grafia	19,6 % (9 pers.)
Utilizaires que mestrejan mal l'escritura de l'autra grafia	34,8 % (16 pers.)
Utilizaires de la grafia classica que mestrejan mal l'escritura en grafia mistralenca	10,9 % (5 pers.)
Utilizaires de la grafia mistralenca que mestrejan mal l'escritura en grafia classica	23,9 % (11 pers.)
Utilizaires que mestrejan pas brica l'escritura de l'autra grafia	13 % (6 pers.)
Utilizaires de la grafia classica que mestrejan pas brica l'escritura en grafia mistralenca	0 % (0 pers.)
Utilizaires de la grafia mistralenca que mestrejan pas brica l'escritura en grafia classica	13 % (6 pers.)

L'enquèsta estadistica permet pas de donar d'explicas certanas per aqueles constats. Se pòdon pas que prepausar qualques ipotèsis :

- L'importància en Provença de la literatura e de la produccion en grafia mistralenca, que poiriá explicar que los utilizaires de la grafia classica ressentiscan mai lo besonh d'aprene tanben la grafia mistralenca ;
- La mai granda simplicitat de l'aprendissatge de la grafia mistralenca per rapòrt a la grafia classica, al mens per çò qu'es de sa coneissença passiva en lectura ;
- E, benlèu (mas aquò meritariá de s'apesar sus una enquèsta plan mai larga e plan mai qualitativa), la mai granda dobertura a la diversitat dels utilizaires de la grafia classica, coma i poiriá far pensar lo fach que la totalitat de las remarças radicalas sus l'utilizacion de l'autra grafia emanan d'utilizaires de la grafia mistralenca (veire çai-jos lo paragraf 2.2 sus las representacions dels ensenhaires).

S'òm pòt eventualament comprene que d'ensenhaires del primièr gra, pas necessàriament especialistas del provençal, ajan de competéncias mejanas o marridas dins l'autra grafia, la question se pausa d'un biais mai problematic dins lo segondari e lo superior. E las suspresas son aici grandas. De fach, 65,2 % d'aqueles ensenhaires fan estat de dificultats dins l'escritura de la grafia qu'emplegan pas abitualament e, mai estonant encara, 30,4 % declaran qu'an tanben de dificultats mai o mens importantas en lectura.

Total ensenhaires del segondari e del superior	23 pers.
Utilizaires de la grafia classica en classa	30,4 % (7 pers.)
Utilizaires de la grafia mistralenca en classa	69,6 % (16 pers.)
Ensenhaires en dificultat de lectura de l'autra grafia	30,4 % (7 pers.)
Lectura mejana	17,4 % (4 pers.)
Lectura marrida o inexistenta	13 % (3 pers.)
Ensenhaires en dificultat d'escritura de l'autra grafia	65,2 % (15 pers.)
Escritura mejana	17,4 % (4 pers.)
Escritura marrida o inexistenta	47,8 % (11 pers.)

S'òm mena l'anàlisi mai luènh dins lo detalh, se constata que son subretot los ensenhaires qu'utilizan la grafia mistralenca que son en dificultat : 100 % de los que declaran de dificultats de lectura apartenon a aquel grop ; e son encara 86,7 % que dison aver de dificultats d'escritura (contra 13,3 % en cò dels ensenhaires qu'utilizan la grafia classica).

Utilizaires de la grafia classica en dificultat de lectura de la grafia mistralenca	0 personas, siá : - 0 % sus 7 pers. utilitzant la grafia classica - 0 % sus 7 pers. en dificultat de lectura
Utilizaires de la grafia classica en dificultat d'escritura de la grafia mistralenca	2 personas, siá : - 28,6 % sus 7 pers. utilitzant la grafia classica - 13,3 % sus 15 pers. en dificultat d'escritura
Utilizaires de la grafia mistralenca en dificultat de lectura de la grafia classica	16 personas, siá : - 43,6 % sus 16 pers. utilitzant la grafia mistralenca - 100 % sus 7 pers. en dificultat de lectura
Utilizaires de la grafia mistralenca en dificultat d'escritura de la grafia classica	13 personas, siá : - 81,3 % sus 16 pers. utilitzant la grafia mistralenca - 86,7 % sus 15 pers. en dificultat d'escritura

Cossí que siá, un tal fenomèn manca pas d'interrogar sul *cursus* d'aqueles ensenhaires en dificultat : seriá util de conéisser lor formacion teorica en provençal per comprene perquè lor a pas permés de mestrejar *a minima* la grafia classica ; seriá tanben interessant de conéisser lor estatut professional e, mai que mai, se son titulars del

CAPES d'occitan que necessita evidentament una bona coneissença, al mens passiva, de las doas grafias en rason dels autors marcats al programa del concurs. Tot aquò meritariá a l'evidéncia un complement d'enquèsta...

2.2- Las representacions dels ensenhaires

La quasi totalitat dels ensenhaires questionats indican que coneisson las originas de la dualitat grafica en Provença (91,3 % contra 8,7 %). Demest los que ne coneisson pas l'origina, tres ensenhan a l'escòla mairala o elementària e un en collègi. L'origina geografica sembla pas èstre un critèri explicatiu d'aquela abséncia de coneissença : dos ensenhaires sortisson de las Bocas de Ròse, un de Var e lo darrièr de Gard. La grafia emplegada es pas tanpauç un critèri pertinent, ja qu'aquelas quatre personas se repartisson a egalitat entre grafia classica e grafia mistralenca.

Los vejaires personals sus çò que cal pensar de la dualitat grafica en Provença son fòrça mai diversificats.

Per d'unes, la question sembla pas gaire importanta : es un donat istoric, que cal faire amb el, coma amb la diversitat dels dialèctes de la lenga occitana, ja que cada grafia a sa legitimitat ; çò mai important es de saber parlar, la question de las grafias estent segondària a un moment que la lenga risca de morir ; un còp las dificultats despasadas, pòt constituir una riquesa ; es pas tan complicat d'aprene las doas grafias, quiti a ne mestrear una mièlha que l'autra ; una ensenhaira indica d'alhors qu'emplega las doas ortografias en foncion del contèxte : utiliza la grafia mistralenca amb de personas que parlan la lenga mas que la sabon pas escriure, alara qu'en classa o amb sos collègas preferís emplegar la grafia classica.

Per d'autres, es puslèu un sentiment de planh que se fa jorn : es ja complicat amb una grafia, i a pas besonh d'una segonda per complexificar la situacion subretot se, dins una meteissa còla d'ensenhaires, s'emplegan las doas grafias ; aquò ajuda pas a la presa en compte de la lenga escricha pels poders publics, d'aitant mai qu'a costat de las grafias classica e mistralenca existisson tanben d'autres grafias personalas que fan pas qu'agrarar la situacion ; es una font de confusion que crèa de garolhas totalament contra-productivas al sen dels usatgièrs de la lenga ; entraïna una pèrda importanta de temps e d'energia (aital, aquò impausa sovent la necessitat d'una retranscripcion dins l'autra grafia) ; es un fren a l'unitat dels defensors de la lenga ; d'unes ensenhaires qualifcan e mai la situacion actuala d'« esquizofrenia grafica » e de « suicidi cultural ».

D'autres enfin prenon de posicions mai radicalas encara. Per d'unes promotors de la grafia de Romanilha, los Provençals son unicament mistralencs e vòlon pas de l'arcaïsme ni de la complexitat de la grafia classica (una persona nos aconselha e mai vivament de cambiar de subjècte de memòri) ; la riquesa e la predominança de la literatura en grafia mistralenca justifican la causida exclusiva d'aquela grafia ; ensenhar lo provençal vòl dire ensenhar una lenga viva e non pas una aisina d'intercompreneson dialectala ; la grafia mistralenca es plan modèrna e a l'avantatge d'èstre similara a la grafia del francés, primièra aisina d'intercompreneson entre los locutors de la lenga. Al contrari, del costat dels partisans de la grafia classica, d'unes estiman que se la grafia mistralenca èra plan adaptada a una epòca ont i aviá subretot de locutors natus del provençal, a l'ora d'ara valdriá melhor privilegiar la grafia classica qu'es mai en rapòrt amb la dobertura generalizada a las autras lengas romanicas.

Darrièr ponch tocant a las representacions dels ensenhaires, l'importància balhada a l'ensenhament de la grafia al prèp dels escolans.

Per çò qu'es de la lectura, 71,8 % dels ensenhaires estiman qu'aquel ensenhament es important o plan important. Las proporcions son gaireben similaras per l'aprendissatge de la nòrma grafica en vista de las produccions d'escriches (78,2 %).

Importança de l'ensenhament de la grafia per legir	
Plan importanta	34,8 % (16 pers.)
Importanta	37 % (17 pers.)
Mejanament importanta	13 % (6 pers.)
Pauc importanta	2,2 % (1 pers.)
Es pas una prioritat	13 % (6 pers.)
Importança de l'ensenhament de la grafia per escriure	
Plan importanta	30,4 % (14 pers.)
Importanta	47,8 % (22 pers.)
Mejanament importanta	10,9 % (5 pers.)
Pauc importanta	0 % (0 pers.)
Es pas una prioritat	10,9 % (5 pers.)

Coma se podiá pensar, es pels ensenhaires des las escòlas mairalas o elementàrias que l'ensenhament del còdi grafic es lo mens important : la totalitat de las responsas *es pas una prioritat (trabalh essencialament o exclusivament oral)* concernisson d'ensenhaires del primari, e mai s'aquel ensenhament sembla pr'aquò important o plan important a la granda majoritat dels autres ensenhaires d'aquel meteis nivèl. Pels ensenhaires del segondari o del superior, la question se pausa pas realament, que gaireben totes considèran aquel aprendissatge coma quicòm d'important.

	Importança balhada a l'ensenhament de la grafia per legir		Importança balhada a l'ensenhament de la grafia per escriure	
	Ensenhament primari (mairal + elementari)	Ensenhament segondari e superior	Ensenhament primari (mairal + elementari)	Ensenhament segondari e superior
Plan importanta	5 pers.	11 pers.	6 pers.	8 pers.
Importanta	11,5* pers.	6,5* pers.	12 pers.	12 pers.
Mej. Importanta	2,5* pers.	3,5* pers.	2,5* pers.	2,5* pers.
Pauc importanta	0,5* pers.	0,5* pers.	0 pers.	0 pers.
Es pas una prioritat	6 pers.	0 pers.	5 pers.	0 pers.

* Las decimalas correspondon a d'ensenhaires que son a la vètz dins lo primari e lo segondari. Lor responsa es doncas estada partida entre los dos nivèls ($\frac{1}{2} + \frac{1}{2}$).

Al contrari, e aquò es logic, apareis pas de correlacion evidentada entre la grafia utilizada en classa per l'enseñaire e l'importança que balha a son aprendissatge.

	Importança donada a l'ensenhament de la grafia per legir		Importança donada a l'ensenhament de la grafia per escriure	
	Grafia classica	Grafia mistralenca	Grafia classica	Grafia mistralenca
Plan importanta	8	8	9	5
Importanta	7	10	9	13
Mejanament importanta	2	4	1	4
Pauc importanta	1	0	0	0
Es pas una prioritat	4	2	3	2

3. L'ORGANIZACION DE L'ENSENHAMENT DEL PROVENÇAL EN CLASSA

La segonda granda partida de nòstra enquèsta concernís las consequéncias de la dualitat grafica sus l'ensenhament del provençal.

3.1- Los supòrts pedagogics utilizats

Volguèrem primièr saber quines supòrts pedagogics utilizan los ensenhaires. Los tèxtes d'origina literària arriban a la primièra plaça (28,9 %), abans los tèxtes de creacion personala (15,7 %), los articles de premsa (13,2 %) e los manuals escolars (11,6 %). De diferéncias importantas existisson entre los supòrts utilizats a l'escòla primària e l'ensenhament segondari e superior.

Se los tèxtes literaris demòran majoritaris dins los dos nivèls d'ensenhament, al primari es la maleta pedagogica de la Mission Lengua Regionala de las Bocas de Ròse qu'arriba en segonda posicion²⁶. De notar pasmens qu'aquela aisina sembla subretot emplegada per d'ensenhaires de las Bocas de Ròse (13 dels 16 ensenhaires d'aquel departament avent respondut al questionari l'utilizan) e que i a solament un ensenheire d'un autre departament (Vau Clusa) que declara se'n servir.

Lo recors a la premsa, a de manuals escolars o a de sítis web es d'un autre costat netament mai important dins lo segondari que dins lo primari.

<i>NB: mai d'una resposta podiá èstre balhada per cada ensenheire</i>	Totes nivèls confonduts	Ensenhament primari (mairal + elementari)	Ensenhament segondari e superior
Tèxtes literaris	28,9 % (35 pers.)	28,6 %	26,3 %
Creacions personalas	15,7 % (19 pers.)	19 %	15 %
Jornals, periodics, articles	13,2 % (16 pers.)	9,5 %	17,5 %
Maleta pedagogica de la MLR13	11,6 % (14 pers.)	22,2 %	0 %
Manuals escolars	11,6 % (14 pers.)	6,3 %	15 %
Sítis web	8,3 % (10 pers.)	3,2 %	12,5 %
Brocaduras	1,7 % (2 pers.)	1,6 %	2,5 %
Autre	9,1 % (11 pers.)	9,5 %	11,3 %

L'anàlisi qualitativa de las responsas permet de ne saber un pauc mai suls tipos de documents efectivament utilizats en classa. Çaquela, serà pas possible aici d'aver un apròchi estadistic, qu'una part importanta dels ensenhaires an pas donat de detalhs concrets sus lors supòrts pedagogics.

Per çò qu'es dels tèxtes literaris, los contes, los imatgièrs e los albums de literatura de jovença an una plaça de las grandas en primari (*Lei tres bregands, Niflon lo coniu, La tarasco, Hòu dejà, Lou secret, Dins li piado de Mirèio...*). Poesia, teatre e bendas dessenhadas (existisson d'albums de *Tintin* en grafia mistralenca) son egalament citats a totes los nivèls d'ensenhament. Quant als autors estudiats, s'agís de Francís Gag, Frederic Mistral, Teodòr Aubanel, Alan Pelhon, Batiste Bonnet, Joan Bodon, Joan-Luc Domenge, Joan-Pèire Tennevin, Romieg Venture, Sofi Oksanen revirat en niçard per Miquèl de Carabatta, Enric Moucadel e Màrius Jouveau.

²⁶ Se tracta d'un ensems de sequéncias d'ensenhament del provençal que van de la mairala fins al CM2. Los tèxtes e exercicis son prepausats dins las doas grafias, mistralenca e classica, e mai s'agisca puslèu, per la grafia classica, de la grafia de basa creada per Alain Barthélémy-Vigouroux que de la grafia normalizada.

Los títols de premsa citats son *Lou Sourgentin, La setmana, Me dison Prouvènço, Aquò d'Aquí e Prouvènço d'aro*.

Al nivèl dels manuals òm tròba *Òc ben, Lou prouvençau a l'escolo, Tu tanben!, Empari lo niçard, Camin de lengo, Pèr Prouvènço e Parli, parles, parla*.

Del costat del web, los sítos evocats son *Lo jornalet, Lo congrès*, los sítos de l'IEO e d'*Aquò d'Aquí e Cansouneto* sus Youtube. Mai d'un ensenhere indica tanben qu'utiliza de sítos pedagogics en francés que ne fa l'adaptacion en provençal.

Tocant las creacions personalas, s'agís mai que mai de reviradas en provençal d'albums de literatura de jovença editats en francés ; la revirada se ne pòt faire pel quite ensenhere, per de conselhièrs pedagogics o dirèctament en classa amb los escolans. S'i ajustan la creacion de tèxtes sus l'actualitat, de scenetas de la vida vidanta o l'adaptacion en provençal d'exercicis previstes per d'autres lengas romanicas.

Enfin, s'agissent del demai dels documents utilizats, apareisson subretot de cançons e de comptinas, tradicionalas o mai contemporanèas (Moussu T, La Talvera). Mantun evòca d'emissions de television (*Vaquí, Òc Tele, Lucky Luke* en occitan) o de ràdio (*Nissa Pantai*). Un ensenhere fa estat de la creacion de *flash cards*, un autre de l'existéncia de DVD per l'aprendissatge del Niçard.

3.2- La grafia emplegada abitualament en classa

Per çò qu'es de la grafia abitualament emplegada en classa, la reparticion entre grafia classica e grafia mistralenca es gaireben egala (47,8 % per la grafia classica e 52,2 % per la grafia mistralenca). Es interessant de notar qu'existís doncas una pichona diferéncia entre aquela resulta e la relativa a la grafia abitualament emplegada pels ensenhaires en defòra de lor classa (41,3 % per la grafia classica e 58,7 % per la grafia mistralenca) : sus nòstre escapolon, 5 ensenhaires qu'utilizan normalament la grafia mistralenca preferisson emplegar en classa la grafia classica e 2 qu'utilizan la grafia classica dins la vida vidanta se servisson en classa de la grafia mistralenca.

Grafia classica dins la vida vidanta	41,3 %
Grafia classica en classa	47,8 %
Grafia mistralenca dins la vida vidanta	58,7 %
Grafia mistralenca en classa	52,2 %

L'analisi de las representacions personalas dels ensenhaires sus l'existéncia de la dualitat grafica en Provença permet de ne saber mai per rapòrt a las rasons qu'an motivat lor utilizacion en classa de tala o tala grafia.

Pel tenents de la grafia mistralenca, es primièr una question de simplicitat : aquela grafia s'apren mai facilament que la grafia classica, ja qu'es essencialament fonetica ; aquò ajuda en particular los escolans que coneisson pas l'origina latina dels mots. Es tanben evocat lo prestigi de Mistral e de son òbra. D'unes ensenhaires insistisson tanben sus la legitimitat exclusiva qu'auriá aquela grafia en Provença per de rasons istoricas e/o de quantitats d'òbras provençalas escrichas amb aquela ortografia²⁷. Un ajusta e mai que « los Provençals son mistralencs e pas res mai, d'aquela

²⁷ Avèm vist, dins la primièra partida de nòstre trabalh, qu'aquel argument d'anterioritat istorica de la grafia mistralenca en Provença a pas cap de fondament vertadièr, ja que tre lo sègle XVIII amb Achard, d'escrivans provençals nombroses an optat per de grafias pròchas de çò qu'anava puèi venir la grafia classica.

grafia arcaïca [la grafia classica] ne vòlon pas ». Un darrièr vejaire sotalinha enfin la proximitat mai granda de la grafia mistralenca amb la de las autras lengas romanicas²⁸.

Pels tenents de la grafia classica, es d'un biais quasi unaním la logica del sistèma ortografic qu'es mesa en abans : la grafia classica es la sola que permeta de faire de ligams amb la diversitat dialectala, amb las autras lengas romanicas e mai de trabalhar la gramatica comparada entre provençal e francés. Lo segond argument evocat es l'importància de la grafia classica al nivèl del territòri nacional e la possibilitat d'accedir sens entrava a la riquesa dels materials pedagogics produches dins las autras acadèmias.

3.3- Las dificultats dels escolans fàcia a l'autra grafia

La causida d'una grafia condiciona largament los supòrts pedagogics utilizats en classa : de fach, 60,9 % dels ensenhaires interrogats indican que, quand trabalhan sus de documents autentic amb lors escolans (articles de premsa, tèxtes literaris...), prepausan sonque de documents redigits dins la grafia abituala de la classa. Son pas que 39,1 % que trabalhan indiferentament amb de documents escriches dins las doas grafias.

Aquela proporcion es probablament de metre en correlacion amb lo fach qu'una majoritat d'ensenhaires estiman que la lectura de documents dins l'autra grafia pausa de problèmas a lors escolans (56,7 % contra 43,3 %).

Demest los ensenhaires qu'emplegan indiferentament de documents dins las doas grafias, la natura de las dificultats que rescontrarián lors escolans se repartís del biais seguent :

- Segon 30,4 % dels ensenhaires, s'agirà de dificultats tocant unicament la vitessa e la fluiditat de la lectura ;
- 32,6 % estiman que lo cambiament de grafia entraïna de problèmas de reconeissença d'unes mots isolats (*abiho/abelha, eisercici/exercici...*) ;
- 21,7 % considèran qu'aquò entrava la compreneson globala de las frasas e mai del tèxt, çò que constituís una propocion relativament importanta e sotalinha se n'i aviá besonh lo fach que la dualitat grafica es pas una donada anodina per l'ensenhament de la lenga.
- Enfin, 15,2 % dels ensenhaires estiman que las dificultats son d'una altra natura coma « la descobèrta d'una ortografia que correspond pas a lors abituds e d'aquí una marrida prononciacion » o, a prepaus de la grafia classica, « una ortografia completament diferenta del lengatge parlat doncas nècia ».

Del costat dels autres ensenhaires, los qu'utilizan pas jamai en classa de documents dins l'autra grafia, quinas son las explicacions avançadas ? La primièra rason, en proporcion, es lo sentiment que la confrontacion a una grafia alternativa seriá una font de dificultat tròp importanta pels escolans (30,8 %) ; la realitat d'aquela dificultat seriá d'alhors estada constatada per 23,1 % dels ensenhaires que n'aurián fach l'experiéncia. Per 17,9 % de las personas interrogadas, la rason es tot simplament lor

²⁸ Aquela afirmacion es ela tanben plan contestabla. Per donar pas que qualques exemples : desinècia *-o* del femenin en luòc de *-a* dins totas las autras lengas romanicas levat lo francés ; abséncia de diferenciacion entre lo singular e lo plural dels noms e adjectius ; abséncia de diferenciacion entre los infinitius e los participis passats ; règlas d'accentuacion (en abséncia d'accent escrich, accentuacion sus la darrièra sillaba s'aquela s'acaba per *-a, -i, -ou* o *-u*, alara que, dins las autras lengas romanicas, levat lo francés, los mots que s'acaban per una sillaba dobèrta son en principi paroxitonic).

quita absència de mestritge suficient de l'altra grafia per la poder utilitzar sense dificultat en classe. En fin, 28,2 % invòcan d'altres explicacions que pòdon èstre :

- Pels utilizaires de documents unicament en grafia classica, « una causida personala e de principi » o lo manca d'ocasion o de temps « alara que la grafia abituala es pas mestrejada e deu èstre mai sovent costejada » ;
- Pels utilizaires de documents unicament en grafia mistralenca, lo fach que la grafia classica « es una absurditat, a pas res de veire amb Provença », qu'« es artificiala e que refusi de l'empregar », que « i a pas qu'una grafia del provençal » o que « vist lo temps autrejat a aquel ensenhament, los tèxtes son limitats a las produccions locals ».

Ensenhaires qu'utilizan de documents dins las doas grafias	39,1 %
<i>Constat d'una dificultat dels escolans fàcia a un tèxte redigit dins l'altra grafia</i>	56,7 %
Dificultats tocant unicament a la vitessa e a la fluiditat de la lectura	30,4 %
Dificultats tocant la reconeissença d'unes mots isolats	32,6 %
Dificultats tocant la compreneson globala de las frasas e mai del tèxte	21,7 %
Autra rason	15,2 %
Ensenhaires qu'utilizan sonque de documents dins una grafia	60,9 %
<i>Rason del refús d'utilizar de documents de l'altra grafia</i>	
Lo cambiament de grafia seriá probablament tròp complicat	30,8 %
Lo cambiament de grafia es efectivament tròp complicat	23,1 %
Mestritge de l'altra grafia insufisenta per l'enseñaire	17,9 %
Autra rason	28,2 %

Èra interessant de crosar las informacions entre la grafia abitualament emplegada en classe e las chifras relatives a las dificultats que rescontrarián los escolans fàcia a de documents redigits dins l'altra grafia. Coma se podíá supausar en rason del mai grand fonetisme de la grafia mistralenca, son principalament los escolans qu'an pas l'abitud que d'aquela grafia qu'aurián lo mai de dificultat quand son confrontats a de tèxtes en grafia classica. La proporcion de dificultat seriá plan mai reducha pels escolans qu'emplegan la grafia classica quand descobrisson un tèxte en grafia mistralenca.

	Dificultat amb l'altra grafia	Absència de dificultat amb l'altra grafia
Escolans que trabalhan en grafia classica (15 pers.)	40 % (6 pers.)	60 % (9 pers.)
Escolans que trabalhan en grafia mistralenca (15 pers.)	73,3 % (11 pers.)	26,7 % (4 pers.)

Çaquela, cal benlèu pas negligir aici lo fach que las representacions dels quites ensenhaires relatives a las doas grafias pòscan aver de repercussions sus las performanças dels escolans : se lo professor qu'utiliza normalament la grafia classica presenta la grafia mistralenca coma una grafia facil de legir e de comprene mentre que lo qu'emplega la grafia mistralenca sotalinha la complexitat e l'arcaïsme de la grafia classica, fa pas gaire de dobte qu'aquò siá de natura a influenciar a la vetz las representacions dels escolans, lors capacitats d'afrontar la diversitat grafica e lor quita motivacion d'aprene a legir corrèctament l'altra grafia.

3.4- L'iniciacion a l'autra grafia

Coma o podiá daissar pensar la proporcion importanta d'ensenhaires qu'emplegan pas en classa qu'una sola grafia tant al nivèl de lors corses coma dels supòrts de trabalh, una majoritat plan larga organiza pas d'iniciacion a l'autra grafia.

Per çò qu'es de la lectura, son sonque 34,8 % a prepausar una tala iniciacion, contra 65,2 % qu'o fan pas. La proporcion es fòrça mai importanta encara per l'iniciacion a l'escritura : sonque 15,2 % meton en plaça aquela iniciacion (contra 84,8 %).

S'òm vòl dintrar un pauc mai dins lo detalh, es subretot dins l'ensenhament segondari²⁹ qu'una iniciacion a l'autra grafia se debana, çò que sembla logic ja que la plaça de l'eschich i es de segur mai importanta, tot coma las escasenças de confrontar los escolans a de documents autentics. Al revèrs, sembla pas realament i aver de correlacion entre grafia normalament emplegada en classa e iniciacion a l'autra grafia : per çò qu'es de l'iniciacion a la lectura, i a pas cap de diferéncia (8 ensenhaires dins cada grop) ; quant a l'iniciacion a l'escritura, l'escapolon sembla tròp reduch (7 ensenhaires concernits) per ne poder tirar de conclusions fisablas.

Iniciacion a la lectura de l'autra grafia	34,8 % (16 pers.)
Iniciacion a la lectura de l'autra grafia dins l'ensenhament primari	25 % (4 pers.)
Iniciacion a la lectura de l'autra grafia dins l'ensenhament segondari	75 % (12 pers.)
Iniciacion a la lectura de la grafia mistralenca pels utilizaires de la grafia classica	50 % (8 pers.)
Iniciacion a la lectura de la grafia classica pels utilizaires de la grafia mistralenca	50 % (8 pers.)
Iniciacion a l'escritura de l'autra grafia	15,2 % (7 pers.)
Iniciacion a l'escritura de l'autra grafia dins l'ensenhament primari	14,3 % (1 pers.)
Iniciacion a l'escritura de l'autra grafia dins l'ensenhament segondari	85,7 % (6 pers.)
Iniciacion a l'escritura de la grafia mistralenca pels utilizaires de la grafia classica	28,6 % (2 pers.)
Iniciacion a l'escritura de la grafia classica pels utilizaires de la grafia mistralenca	71,4 % (5 pers.)

D'un biais parcialament contradictòri amb aquelas chifras, una majoritat certana d'ensenhaires estima qu'una iniciacion a l'autra grafia seriá importanta dins l'aprendissatge de la lenga e de la cultura provençalas pels escolans (56,5 % contra 43,5 %).

Los arguments en favor d'una tala iniciacion son d'en primièr l'interès pels escolans d'aver accés a l'ensems dels tèxtes e dialèctes occitans al delà de la sola Provença. Es egalament mesa en abans l'egala legitimitat istorica de las doas grafias. Permet tanben de faire de gramatica comparada, de prene consciéncia que l'ortografia es abans tot una causida de codatge morfofonetic.

Çaquela, mantun ensenheire indica que las constrenchas de temps constituisson una empacha plan importanta per organizar una tala iniciacion e qu'a mai sa plaça al licèu o a l'universitat qu'a l'escòla primària o al collègi.

Un ensenheire qu'utiliza en classa la grafia classica sotalinha qu'una coneissença minimala de la grafia mistralenca es utila per la compreneson dels toponims, ja que gaireben la totalitat de la senhalizacion estradièra en provençal se fa dins aquela grafia.

Enfin, una darrièra ensenhaira constata que, d'un biais general, los escolans que trabalhan abitualament amb la grafia classica an pauc de dificultats amb la grafia mistralenca (reflexion que semblan confirmar las resultas de nòstra enquèsta, coma o avèm vist mai naut : cf. § 3.3).

²⁹ Cap dels ensenhaires que trabalhan dins lo superior an pas respondut positivament a la question sus l'iniciacion de lors escolans a l'autra grafia.

Se i a pas veraiament de diferéncia de proporcion entre los tenents de la grafia classica e los tenents de la grafia mistralenca qu'estiman utila aquela iniciacion, las resultas son plan mai contrastadas per los que la jutjan inutila : la proporcion es sonque de 35 % pels tenents de la grafia classica contra 65 % per los de la grafia mistralenca.

Utilitat d'una iniciacion a l'autra grafia	56,5 % (26 pers.)
Util pels tenents de la grafia classica	57,7 % (15 pers.)
Util pels tenents de la grafia mistralenca	42,3 % (11 pers.)
Inutilitat d'una iniciacion	43,5 % (20 pers.)
Inutil pels tenents de la grafia classica	35 % (7 pers.)
Inutil pels tenents de la grafia mistralenca	65 % (13 pers.)

L'analisi qualitativa de las responsas permet de melhor comprene aquela divergència.

Pels tenents de la grafia classica, las rasons d'una abséncia d'iniciacion a la grafia mistralenca son subretot pragmaticas : presenta pas gaire d'interès dins las pichonas classes e risca de provocar de confusions al mens a la debuta de l'aprendissatge. D'unes ajustan de mai que la lectura de la grafia mistralenca pausa pas de dificultats màgers quand òm coneis la grafia classica e qu'es doncas pas absolutament necessari de preveire un ensenhament particular sus aquela question. Cal enfin relevar que, d'un biais general, la granda majoritat dels ensenhaires que fan pas d'iniciacion a la grafia mistralenca (5 sus 7) estiman pasmens important per lors escolans de la rescontrar a un moment o a un autre de lor cursus.

Del costat dels ensenhaires qu'emplegan la grafia mistralenca, la manca de temps es egalament evocada, coma la complexitat d'aquerir doas grafias en parallèl, subretot a l'escòla primària. Pr'aquò, d'unes desvolopan tanben una argumentacion plan mai ideologica que poiriá en partida explicar perque son plan mens nombroses a metre en plaça una iniciacion a l'autra grafia (« Ne volèm pas d'aquela grafia arcaïca en Provença » ; « Ensenhi lo provençal. Fau pas de politica pan-occitana » ; « Correspond pas brica a la realitat. Tròp ideologic » ; « Inutil de s'encombrar l'esperit amb de senserigalhas » ; « aquela grafia passa pas la pòrta de nòstra sala de cors »).

3.5- L'utilizacion de documents escriches dins l'autra grafia

Per una granda majoritat dels ensenhaires, la dualitat grafica constituís pas una empacha per l'accès dels escolans a l'ensem de la produccion culturala provençala actuala o anciana (60,9 % contra 39,1 %). Sus aquela question, se constata pas de diferéncia flagranta entre utilizaires de la grafia classica e de la grafia mistralenca, e mai calga notar que los ensenhaires qu'utilizan la grafia classica amb lors escolans son un pauc mai nombroses a considerar que la dualitat grafica es pas una empacha (66,7 % contra 56 % pels utilizaires de la grafia mistralenca) ; lor constat se poiriá explicar pel fach que, coma o avèm ja vist, pareis mai facil pels escolans de passar de la grafia classica a la grafia mistralenca que lo contrari.

	Utilizaires de la grafia classica	Utilizaires de la grafia mistralenca
La dualita grafica constituís una empacha	33,3 % (7 pers.)	44 % (11 pers.)
La dualita grafica constituís pas una empacha	66,7 % (14 pers.)	56 % (14 pers.)

Malgrat aquelas declaracions de principi, sembla que la realitat siá mai contrastada sul terren e que la dualitat grafica entrave çaquela un vertadièr accés sens limit a l'ensem de la produccion culturala en lenga regionala. De fach, 47,8 % dels ensenhaires indican qu'an ja renonciat a utilizar en classa un document en rason de sa grafia. Demest los ensenhaires qu'an renonciat a aquela utilizacion, cal remarcar que los dos tèrces son d'utilizaires de la grafia mistralenca, probablament totjorn en rason de çò qu'es mai complicat de passar de la grafia mistralenca a la grafia classica que lo contrari.

Ensenhaires avent pas jamai renonciat a un document per causa de sa grafia	52,2 % (24 pers.)
Ensenhaires avent ja renonciat a un document per causa de sa grafia	47,8 % (22 pers.)
Demest los utilizaires avent renonciat...	
...Ensenhaires utilizaires de la grafia classica	27,3 % (6 pers.)
...Ensenhaires utilizaires de la grafia mistralenca	72,7 % (16 pers.)

3.6- La retranscripcion grafica

L'autra solucion possibla, per defugir una mesa en dificultat dels escolans fàcia a una grafia que mestrejan pas, es la retranscripcion. A l'evidéncia, sembla una practica plan frequenta : 60,9 % dels ensenhaires dison i aver ja recorregut.

Pr'aquò, aici tanben una diferéncia quantitativa importanta apareis entre los utilizaires de la grafia classica e los utilizaires de la grafia mistralenca : 60,7 % dels ensenhaires qu'emplegan en classa la grafia classica an ja retranscrich dins aquela grafia dels tèxtes a l'origina en grafia mistralenca ; lo femomèn invèrs existís mas es mai reduch (39,3 %). Per çò qu'es dels ensenhaires que fan pas jamai de retranscripcion, la diferéncia numerica es plan mai importanta encara : solament 27,8 % dels ensenhaires qu'emplegan la grafia classica an pas jamai fach de retranscripcion de tèxtes escriches en grafia mistralenca, alara que son 72,2 % del costat dels ensenhaires qu'emplegan la grafia mistralenca. Cossí se pòdon explicar aquelas diferéncias ? Doas rasons principalas nos semblan probablas mas s'agís pas que d'ipotèsis que sol un estudi mai qualitatiu permetriá de verificar.

Primièra explicacion, coma o avèm ja notat, es mai facil per qualqu'un que mestreja la grafia classica de legir (e doncas puèi de retranscriure) un tèxt en grafia mistralenca que lo contrari.

Segonda explicacion, l'importància quantitativa e qualitativa de las òbras provençalas escrichas en grafia mistralenca (en particular los grands autors del sègle XIX del Felibritge) impausa *de facto* als ensenhaires qu'emplegan la grafia classica de far conéisser a lors escolans d'un biais o d'un autre la riquesa d'aquela literatura. L'invèrs es saique mens vertadièr dins la mesura ont los ensenhaires qu'emplegan la grafia mistralenca se pòdon limitar a aquel fons sens obligatòriament recórrer a de referéncias suplementàrias en cò d'autors provençals qu'aurián escrich en grafia classica e, mai encara, a d'autors qu'apartendrián a la diversitat dialectala (*cf.* las reflexions precedentament citadas : « Ensenhi lo provençal. Fau pas de politica pan-occitana » ; « vist lo temps autrejat a aquel ensenhament, los tèxtes son limitats a las produccions localas » ; « los Provençals son mistralencs e pas res d'autre » ; eca).

Ensenhaires qu'an ja fach una retranscripcion	60,9 % (28 pers.)
Utilizaires de la grafia classica	60,7 % (17 pers.)
Utilizaires de la grafia mistralenca	39,3 % (11 pers.)

Ensenhaires qu'an pas jamai fach de retranscripcion	39,1 % (18 pers.)
Utilizaires de la grafia classica	27,8 % (5 pers.)
Utilizaires de la grafia mistralenca	72,2 % (13 pers.)

Demest los ensenhaires qu'utilizan la retranscripcion grafica, quines critèris s'impausan per menar aquela adaptacion didactica? Existís a l'evidéncia una quasi unanimitat sus la necessitat d'aduire lo mens de modificacions possiblas al document d'origina : 86,2 % estiman que cal limitar son adaptacion al sol cambiament de grafia, en respectant al maximum las caracteristicas dialectalas de la lenga de l'autor (morfologia, sintaxi, vocabulari). Son sonque 13,8 % que cercan de rendre lo tèxt mai accessible en adaptant non solament la grafia mas tanben la lenga emplegada.

3.7- L'interés d'antologias bigrafica

Pròba encara un còp de las dificultats practicas ocasionadas per la dualitat grafica, una plan granda majoritat dels ensenhaires interrogats (69,6 %) tròban interessant lo principi d'antologias de grands tèxtes literaris que serián presentats en edicion bigrafica.

Se nòta pas una diferéncia radicala de vejaire sul principi d'aquel tipe d'obratges segon la grafia utilizada en classa pels ensenhaires concernits (19 utilizaires de la grafia classica son interessats contra 13 qu'utilizan la grafia mistralenca). La recipròca es per contra pas veraia : demest los ensenhaires pas interessats, son pas que 3 del costat de la grafia classica mas 11 del costat de la grafia mistralenca. Las rasons ne son probablament las meteissas que las evocadas al subjècte de la question de la retranscripcion (veire § 3.6).

Ensenhaires interessats per d'antologias bigraficas	(32 pers.)
Utilizaires de la grafia classica	59,4 % (19 pers.)
Utilizaires de la grafia mistralenca	40,6 % (13 pers.)
Ensenhaires pas interessats per d'antologias bigraficas	(14 pers.)
Utilizaires de la grafia classica	21,4 % (3 pers.)
Utilizaires de la grafia mistralenca	78,6 % (11 pers.)

Per comprene un pauc mai dins lo detalh l'abséncia d'interès d'unes ensenhaires per la creacion d'antologias bigraficas, avèm crosat aquelas donadas amb las respensas balhadas a qualques autras questions de l'enquèsta.

D'en primièr, òm constata que la mitat d'aqueles ensenhaires (7 sus 14) estiman que la dualitat grafica es de tot biais pas un problèma per l'accès de lors escolans a l'ensem de la produccion culturala provençala. Aquò poiria largament explicar la manca d'interès per d'obratges bigrafics. Pr'aquò, la quasi totalitat d'entre eles (11 sus 14) declaran qu'an ja renonciat a l'utilizacion d'un document en rason de sa grafia, çò que poiria semblar pro contradictòri amb l'informacion precedenta (se renóncian d'utilizar un document per una question grafica, es clar que la dualitat pausa un problèma a lor ensenhament). L'explicacion reala se deu doncas trobar endacòm mai.

De fach, una coeréncia plan mai fòrta apareis amb una abséncia d'utilizacion en classa de la transcripcion grafica coma aisina pedagogica : 11 ensenhaires suls 14 concernits emplegan pas jamai aquela tecnica ; sembla doncas normal que vejan pas l'interès de crear de documents bigrafics. Son egalament d'ensenhaires que, dins lor granda majoritat, cercan pas d'iniciar lors escolans a l'autra grafia (11 sus 14) e que

limitan lo trabalh en classa als sols documents escriches dins lor grafia d'ensenhament (10 sus 14). Enfin, cal notar, un còp de mai, qu'aquel constat concernís subretot d'ensenhaires qu'utilizan la grafia mistralenca e gaireben pas los utilizaires de la grafia classica. Las probabilitats son aital importantas per que las rasons d'aquel posicionament sián identicas a las qu'aviam ja evocadas al subjècte de la question de la retranscripcion (importància del fons literari en grafia mistralenca que permet als ensenhaires utilitzant aquela grafia de se concentrar exclusivament sus aquel tipe de documents, regèt dels escriches de la diversitat dialectala en defòra de l'encastre d'un cors de provençal).

Demest los ensenhaires pas interessats per d'antologias bigraficas...	
Ensenhaires qu'estiman que la dualitat grafica es pas una empacha dins l'accès a la cultura provençala	50 % (7 pers.)
Utilizaires de la grafia classica	1 pers.
Utilizaires de la grafia mistralenca	6 pers.
Ensenhaires qu'an ja renonciat a l'utilizacion d'un document en rason de sa grafia	78,6 % (11 pers.)
Utilizaires de la grafia classica	1 pers.
Utilizaires de la grafia mistralenca	10 pers.
Ensenhaires qu'emplegan pas jamai la retranscripcion grafica per presentar un tèxt als escolans	78,6 % (11 pers.)
Utilizaires de la grafia classica	1 pers.
Utilizaires de la grafia mistralenca	10 pers.
Ensenhaires qu'estiman inutila tota iniciacion a l'autra grafia	78,6 % (11 pers.)
Utilizaires de la grafia classica	2 pers.
Utilizaires de la grafia mistralenca	9 pers.
Ensenhaires que trabalhan exclusivament sus de documents escriches dins lor grafia d'ensenhament	71,4 % (10 pers.)
Utilizaires de la grafia classica	1 pers.
Utilizaires de la grafia mistralenca	9 pers.

TRESENA PARTIDA

La retranscripcion grafica e sas dificultats,

l'exemple de *Mirèio/Mirèlha*

Coma o avèm vist dins la segonda partida, la retranscripcion grafica constituís un mejan sovent utilizat en classa per permetre als escolans d'accéder a un document que ne mestrejan pas la grafia. De mai, lo principi de la creacion d'obratges que recamparián de tèxtes literaris presentats dins las doas grafias sembla interessar un nombre important d'enseignaires.

En agost de 2014 es estat publicada en cò de las *Éditions des Régionalismes* una novèla version de *Mirèio*, lo grand poèma epic de Mistral que foguèt a l'origina del succès del Felibritge e de la grafia fonetica de Roumanille. Aquela novèla edicion, bailejada per Éric Chaplain³⁰, presenta precisament la particularitat d'èstre bigrafica, amb una retranscripcion del poèma en grafia classica e, sul bas de cada pagina, la reproduccion del tèxt d'origina en grafia mistralenca.

**CANT PROMIER :
LO MAS DI FALABREGAS**

Exposicion. – Invocacion au Crist, nascut dins la pastrilha. – Un vièlh panieraire, Mèste Ambròsi, emé son dròlle, Vincèn, van demandar la retirada au Mas di Falabregas. – Mirèlha, filha de Mèste Ramond, lo mèstre dau mas, ié fai la bènvanguda. – Li rafis, après sopar, fan cantar Mèste Ambròsi. – Lo vièlh, autri-fes marin, canta un combat navau dau Baile Sufren. – Mirèlha questiona Vincèn. – Recit de Vincèn: la caça di cantaridas, la pesca dis iruges, lo miracle di Santí-Marias, la corsa dis òmes a Nimes. – Mirèlha es espantada e son amor poncheja.

Cante una chata de Provènça,
Dins lis amors de sa jovènça,
A través de la Crau, vèrs la mar, dins li blats,
Umble escolan dau grand Omèra,
Ieu la vòle seguir. Come èra
Rèn qu'una chata de la tèrra,
En fòra de la Crau se n'es gaire parlat.

E mai son frònt non lusiguèsse
Que de joinessa; e mai n'aguèsse
Ni diadèma d'òr ni mantèu de Damàs,
Vòle qu'en glòria fugue auçada
Come una rèina, e careçada
Pèr nòsta lenga mespresada,
Car cantam que pèr vautre', ò pastre' e gènts di mas!

Tu, Senhor Dieu de ma patria,
Que nasquères dins la pastrilha,

« MIRÈIO »: LE TEXTE ORIGINAL

**Cant proumié
Lou Mas di Falabregò**

Espousicioun - Envouacioun au Crist, nascu dins la pastriho - Un vièl panieraire, Mèste Ambròsi, emé soun drole, Vincèn, van demanda la retirado au Mas di Falabregò - Mirèio, fillo de Mèste Ramoun, lou mèstre d'ou mas, ié fai la bèn-vangudo - Li rafis, après soupa, fan canta Mèste Ambròsi - Lou vièl, autri-fès marin, canto un coumbat navau d'ou Baile Sufren - Mirèio questiouno Vincèn - Recit de Vincèn: la casso di cantarido, la pesco dis iruge, lou miracle di Santí-Mario, la curso dis òme à Nimes - Mirèio es espantado e soun amour pounchejo.

<p>Cante uno chato de Prouvènço, Dins lis amour de sa jouvènço, A través de la Crau, vers la mar, dins li blad, Umble escolan d'ou grand Oumèro,</p> <p>Emai soun front noun lusiguèsse Que de jouinesso; emai n'aguèsse Ni diadèmo d'or ni mantèu de Damas, Vole qu'en glòri fugue aussado</p> <p>Tu, Segnour Diéu de ma patrio,</p>	<p>Iéu la vole segui. Coume èro Rèn qu'uno chato de la terro, En foro de la Crau se n'es gaire parla.</p> <p>Coume uno rèino, e caressado Pèr nosto lengo mespresado, Car cantan que pèr vautre, o pastre e gènt di mas!</p> <p>Que nasquères dins la pastriho,</p>
---	---

7

³⁰ Veire las referéncias mai precisas del libre dins la bibliografia

L'entrepresa s'inscriu aital dirèctament dins la perspectiva dels obratges bigrafics evocada mai naut. Nos a doncas semblat que l'estudi d'aquel trabalh poiriá èstre util per comprene las dificultats pròprias a aquel tipe d'exercici. La causida de *Mirèio/Mirèlha* coma objècte d'estudi èra d'aitant mai interessanta que l'òbra de Mistral es estada escricha en provençal rodanenc, dialècte que presenta d'especificitats plan importantas sul plan fonetic que la grafia fonetica de Roumanille reprodutz d'un biais plan explicit. Se pòt supausar qu'aquò deu èstre a l'origina de mai d'un problèma al moment d'un passatge a la grafia classica que, ela, escafa en partida las particularitats dialectalas.

Per nos ajudar dins nòstra analisi, avèm recorregut a las referéncias següentas :

- Las preconizacions de 2007 del Conselh de la lenga occitana (subretot lo capítol 18 consacrat a las questions particularas pausadas pel provençal general, lo niçard e lo vivaroalpenc), que fixan las nòrmas escrichas de la grafia classica e evòcan en particular lo problèma de la transcripcion grafica de las variants dialectalas ;
- La gramatica provençala e los dictionaris provençal/francés e francés/provençal del CREO, que permeton de faire lo ponch sus la gramatica especifica del rodanenc e sus la grafia classica del vocabulari provençal ;
- Lo dictionari ortografic de Josiana Ubaud que, malgrat son orientacion lengadociana, demòra a l'ora d'ara l'obratge mai complet sus las questions ortograficas en grafia classica ;
- La revirada francesa que Mistral aviá fach de son poèma quand las questions graficas entraïnan de dificultats d'interpretacion sul quite sens del tèxte ;
- E, de segur, *Lou tresor dóu Felibrige*, per verificar en cas de besonh lo lexic emplegat dins *Mirèio* e l'origina dels mots absents dels autres dictionaris consultats (rodanenc, diversitat dialectala, francismes).

La dificultat primièra per analizar la novèla version de *Mirèio/Mirèlha* amb sa transcripcion en grafia classica es l'abséncia d'indicacions, de la part de l'autor, dels principis qu'an guidat sas causidas. La metodologia es pas explicitada, ni a la debuta del libre, ni dins de nòtas punctualas. Nos caldrà doncas menar una mena d'enquèsta lexicala e gramaticala a cada còp que serà necessari.

La segonda dificultat ten evidentament a l'extrèma longor del tèxte. Serà de segur pas possible de ne faire aici un estudi exhaustiu. Per aquò, nos prepausam de limitar nòstre examèn a las quatre primièras paginas de la transcripcion, de relevar a flor e a mesura los mots o expressions portant a discussion e de comentar las proposicions fachas pel transcriptor al lum de las referéncias lexicograficas e gramaticalas qu'avèm causidas.

1. DEDICACION

1.1- Lo tèxte (pagina 5 del libre)

Grafia mistralenca d'origina	Retranscripcion en grafia classica
A LAMARTINO Te counsacre Mirèio : es moun cor e moun amo , Es la flour de mis an ; Es un rasin de Crau qu' emé touto sa ramo Te porge un païsan . MISTRAL, Maiano (Bouco-dóu-Rose), 8 de setembre 1859.	A LA MARTINA Te consacre Mirèlha : es mon còr e mon ama , Es la flor de mis ans ; Es un rasim de Crau qu' emé tota sa rama Te pòrge un païsan . MISTRAL, Malhana (Bocas-dau-Ròse), 8 de setembre 1859.

1.2- Analisi critica

- *counsacre/consacre*

Lo vèrb *counsacre* presenta una desinència en [e], qu'es la marca de la primièra persona del singular en provençal rodanenc.

Aquela especificitat dialectala es reconeguda coma tala dins la gramatica del CREO que prepausa las tres terminasons *-i*, *-e*, *-o* en grafia classica. Aquò justifica la transcripcion dialectala *consacre* e non la forma referenciala *consacri*.

- *amo/ama*

Mistral emplega lo mot *amo* dins son tèxt. Mas existís tanben la forma [ʒarm]. Dins *Lou tresor dóu Felibritge*, es *amo* qu'es donada en primièr, abans la forma *armo*. Lo diccionari provençal/francés del CREO reten el lo mot *arma* e, se fa tanben estat del mot *ama*, indica que se tracta d'un francisme. Dins lo diccionari ortografic de Josiana Ubaud, lo mot **ama* existís pas e sol es present lo mot *arma*.

Amo es doncas probablament siá una forma dialectala, siá un francisme. Dins un cas coma dins l'autre, la logica mena a la conclusion retenguda pel transcriptor e a respectar la causida fonetica de Mistral, d'aquí l'emplec de la forma *ama*.

- *mis an/mis ans*

Lo provençal rodanenc coneis pas la realizacion referenciala [ej] del plural provençal. Lo diftong *i* es passat a [i]. La question de la retranscripcion d'aquela desinència tan frequenta se va doncas pausar d'un biais recurrent per tot lo poèma.

A l'evidéncia, lo transcriptor a volgut demorar al mai prèp de la prononciacion del dialècte rodanenc, ja qu'a optat per l'ortografia *mis ans* en luòc de *meis ans*. Se pòt notar qu'aquò es estat un temps admés per la nòrma classica. Pr'aquò, aprèp los trabalhs de Robert Lafont a la debuta de las annadas 1970 sus l'adaptacion de la grafia classica al provençal, es la desinència *-ei* qu'es d'ara enlà utilizada, quina que siá la prononciacion dialectala. Tala es la posicion mencionada dins las preconizacions del CLO de 2007 al paragraf 18.7.1. Una solucion mai respectuosa de la nòrma classica auríá alara pogut consistir en escriure *-ei* (*meis ans*) e en apondre una nòta relativa a la prononciacion d'aquela desinència en provençal rodanenc.

- *emé/emé*

Aicí tanben se pausa un problèma relatiu al respècte fonetic del dialècte rodanenc. Mistral emplega la forma *emé*, que la transcripcion repren a l'identic per una question de fidelitat a la lenga de l'autor.

Aquò pausa çaquela una dificultat per rapòrt a las nòrmas del CLO pel provençal. De fach, lo paragraf 18.6 indica que la sola forma referenciala es *amb*, quina que siá la prononciacion. Existís ben la possibilitat d'una notacion *emb*, mas lo CLO la resèrva pel niçard. Segond problèma, la nòrma precisa tanben que se i a besonh de notar estrechament un parlat determinat, las formas *ambe* o *embe* son admesas. Pr'aquò devon pas jamai portar d'accent grafic ja qu'aquela preposicion es proclitica.

La solucion emplegada per la transcripcion sembla doncas doblament problematica a l'esgard de la nòrma classica. Una solucion mai coerenta auríá poscut consistir en emplegar la grafia *amb* o *ambe* (eventualment *emb* o *embe*?) mas aici tanben amb una nòta relativa a la prononciacion d'aquela preposicion en dialècte mistralenc.

- *païsan/paisan*

Mistral met un trèma sus la *i* del mot *païsan*. Aquel trèma es pas représ dins la transcripcion classica prepausada.

En lengadocian, doas prononciacions son possiblas per aquel mot : [paiʒ<zã^o], amb un iat, e [pajʒ<zã^o], amb un diftong. Aquò explica que lo diccionari ortografic de Josiana Ubaud accèpte las doas ortografias *païsan* e *paisan*, amb o sens trèma. Pr'aquò, en provençal, los dos diccionaris del CREO retenon pas que l'ortografia *païsan* amb lo trèma, çò qu'es de natura a pensar que sola la prononciacion [paiʒ<zã^o] es admesa dins aquel dialècte. La preséncia d'un trèma dins l'ortografia retenguda per Mistral va dins lo meteis sens.

Semblariá doncas logic de manténer lo trèma dins la retranscripcion en grafia classica, en conformitat amb la nòrma del CLO (paragraf 2.4.3) qu'indica que se cal apondre un accent a una vocala per marcar un iat quand aquela vocala es tonica, cal remplaçar l'accent per un trèma quand ven atòna dins un mot derivat.

- *setèmbre/setèmbre*

Dins lo dialècte rodanenc, la vocala nasalizada de *setèmbre* es dobèrta, coma o indica l'accent grèu sus la segonda *e* en grafia mistralenca : [seʒ<t^oⓁ^ob^oe]. Es la rason qu'explica lo manten d'aquel accent dins la retranscripcion en grafia classica.

Çaquela, dins l'ensem que constituís l'occitan oriental, la distincion entre [e] e [e^o] sembla pas totjorn plan neta. Es per aquela rason que lo paragraf 18.2 de las preconizacions del CLO indica que, fàcia a las fluctuacions dialectalas, cal notar la distribucion entre è e e/é segon lo modèl classic e majoritari de la lenga.

Dins lo cas d'aquel mot, aquò auriá pogut menar a escriure *setembre*, coma dins lo diccionari ortografic de Josiana Ubaud o dins lo diccionari francés/provençal del CREO (de notar çaquela que lo meteis diccionari provençal/francés del CREO prepausa *setèmbre*).

2. CANT PRIMIER : RESUMIT

2.1- Lo tèxt (pagina 7 del libre)

Cant I : resumit (p. 7)	
Grafia mistralenca d'origina	Retranscripcion en grafia classica
Cant promié Lou Mas di Falabrego Espousicioun – Envoucacioun au Crist, nascu dins la pastrio – Un vièi panieraire, Mèste Ambròsi, emé soun drole, Vincèn, van demanda la retirada au Mas di Falabrego – Mirèio, fiho de Mèste Ramoun, mètstre dóu mas, ié fai la bèn-vengudo – Li ràfi, après soupa, fan canta Mèste Ambròsi – Lou vièi, àutri-fès marin, canto un coumbat navau dóu Baile Sufren – Mirèio questiono Vincèn – Recit de Vincèn : la casso di cantarido, la pesco dis iruge, lou miracle di Santi-Mario , la curso dis ome à Nimes – Mirèio es espantado e soun amour pounchejo.	Cant promier Lo Mas di Falabregas Exposicion. – Invocacion au Crist, nascut dins la pastrilha. – Un vièlh panieraire, Mèste Ambròsi, emé son dròlle, Vincèn, van demandar la retirada au Mas di Falabregas. – Mirèlha, filha de Mèste Ramond, lo mètstre dau mas, ié fai la bènvanguda . – Li rafis, après sopar, fan cantar Mèste Ambròsi. – Lo vièlh, autri-fes marin, canta un combat navau dau Baile Sufren. – Mirèlha questiona Vincèn. – Recit de Vincèn : la caça di cantaridas, las pesca dis iruges, lo miracle di Santi-Marias , la corsa dis òmes a Nimes. – Mirèlha es espantada e son amour poncheja

2.2- Analisi critica

- *proumié/promier*

Lo mot emplegat per Mistral presenta una vocala [u] especifica al provençal rodanenc. Aquela varianta de l'adjectiu mai referencial *premié/promier* es atestada en grafia classica a la vetz dins la gramatica provençala e los dictionaris provençal/francés e francés/provençal del CREO.

Se compren doncas plan perque aquela varianta vocalica es estada mantenguda dins la retranscripcion.

- *envouacioun/invocacion*

Lo mot *envouacioun* present dins lo tèxt original de *Mirèio* comença per la vocala [e^o]. Dins *Lou tresor dóu Felibrige*, apareis precisament jos aquela forma (dona puèi *imbouaciéu*, mas coma una forma lengadociana). Al contrari, dins los dos dictionaris del CREO se tròba pas que la forma *invocacion* amb la vocala iniciala [i^o].

Se pòt doncas supausar que la forma en [e^o] retenguda per Mistral es siá dialectala, siá puslèu eissida d'una influéncia diglossica. La logica etimologica plaideja de fach per una forma en [i^o] en occitan (latin : *invocatio* > *invocacion*). Es probablament l'influéncia del francés [vokaʁsjɔ̃] qu'explica la realizacion [e^o] retenguda per Mistral que s'es saique acotentat d'enregistrar un estat de la lenga. Se tròba d'alhors tanben dins *Lou tresor dóu Felibrige* lo mot *linguistico* [e^o] en plaça de *linguistico* [i^o].

La retranscripcion en grafia classica a causit d'escafar aquela realizacion particulara en optant per la grafia normalizada *invocacion*, çò qu'es problematic pel respècte del tèxt mistralenc. Doas autras solucions serián estadas possiblas, mai respectuosas de l'òbra : manténer la particularitat ortografica d'origina en escrivant *envocacion*, eventualament en italic per indicar que s'agís d'una forma diglossica ; o alara optar efectivament per *invocacion* mas en accompagnant lo mot d'una nòta indicant que s'agís aici probablament d'un manlèu al francés e que la vocala iniciala se deu realizar [e^o].

- *Mèste Ambròsi/Mèste Ambròsi*

D'un biais sistematic, Mistral emplega lo mot *mèste*, sens *r*, davant de lo prenom d'unes de sos personatges. Lo tèxt de *Mirèio* coneis pr'aquò tanben lo mot *mèstre*, coma o mòstra son emplec un pauc mai luènh (*mèstre dóu mas*). Aquò indica que l'utilizacion de *mèste* es una causida voluntària de Mistral, saique per transcriure una prononciacion plan particulara del mot (lengatge mai oral, nivèl de lenga dels personatges del poèma ?).

S'òm agacha dins *Lou tresor dóu Felibrige*, lo mot apareis jos la forma *mèstre*, *mèste* estent presentat coma una varianta dialectala gascona. Es çò parièr dins los dictionaris del CREO que retenon pas que la forma *mèstre*.

Compte tengut d'aqueles elements, sembla necessari de manténer aquela particularitat lexicala, coma o a fach la retranscripcion.

- *ié/ié*

En rodanenc, lo pronom complement d'objècte indirècte *li* coneis una realizacion dialectala [ʒje]. Se la nòrma referenciala del CLO se pronóncia per la generalizacion de *li*, de variantas non referencialas *ié*, *l'* e *i* son admesas (paragraf 18.6.3).

Per melhor respectar lo dialècte de l'autor, la forma *ié* se pòt doncas utilizar en grafia classica. Es l'opcion presa per la retranscripcion.

- *fai/fai*

En rodanenc, lo vèrb *faire/far* coneis la forma [ʃ<faj] en luòc de [ʃ<fa] a la tresena persona singulara del present de l'indicatiu. La grafia mistralenca retranscriu de segur aquela realizacion. Es tanben lo cas de la grafia classica, coma o indica la gramatica del CREO. Aquò explica lo manten d'aquela forma particulara dins la retranscripcion.

- *bèn-vengudo/bènvenguda*

La grafia mistralenca d'aquel mot se fa amb un jonhent e un accent grèu sus la primièra vocala nasala. Dins la retranscripcion, lo jonhent a desaparegut mas non pas l'accent grèu. Los dictionaris del CREO e de Josiana Ubaud prepausan totes l'escritura en un sol mot mas tanben l'abséncia d'accent eschich.

Per çò qu'es del jonhent, la règla donada pel CLO es que, cada còp qu'es possible, cal soudar los formants dels mots compausats (paragraf 11.1). Aicí res empacha pas aquela soudadura e lo principi es efectivament respectat per la retranscripcion prepausada *bènvenguda*.

Sèm tanben confrontat un còp de mai a la question de l'oposicion entre [e] e [ɛ̃] que n'avèm ja parlada. La nòrma del CLO deuriá en realitat menar a optar per una accentuacion eschicha confòrma al modèl classic e majoritari de la lenga. La solucion normalizada se deuriá doncas escriure *benvenguda* e non *bènvenguda*, quina que siá la prononciacion e quiti a apondre una nòta relativa a la realizacion [ɛ̃¹] de la vocala en dialècte rodanenc.

- *autri-fès/autri-fes*

La retranscripcion d'aquela expression lèva l'accent grèu mas non pas lo jonhent e manten la desinéncia *-i* del plural.

Coma o avèm ja vist, la nòrma del CLO indica que cal defugir lo jonhent quand es pas realament necessari (11.1) ; precisa demai que s'emplega pas entre un nom e un adjectiu (11.3.1). Los dictionaris del CREO e de Josiana Ubaud prepausan respectivament *autrei fes* e *autras fes*, sens jonhent.

Per la desinéncia del plural e l'oposicion [e]/[ɛ̃], avèm ja evocat la question e tornarem pas dessus.

Compte tengut de l'ensems d'aquelas remarques, l'ortografia normalizada deuriá doncas puslèu èstre *autrei fes*.

- *Sànti-Mario/Santi-Marias*

Aicí tanben se pausa la question d'un jonhent entre las doas partidas d'un nom compausat. Lo ponch es clarament reglat pel CLO (paragraf 11.3.1). Dins la nòrma classica, cal pas emplegar de jonhent dins los toponims fargats a partir del mot *Sant*.

S'òm rectifica tanben la marca del plural, la retranscripcion deuriá èstre *Santei Marias*. Es d'alhors la solucion del dictionari de Josiana Ubaud que prepausa *Las Santas Marias* en lengadocian e *Lei Santei Marias* o *Lei Santas* en provençal ; lo dictionari del CREO prepausa quant a el *Lei Santas (de la Mar)*.

3. CANT PREMIÈR : « ESPOUSICIOUN »

3.1- Lo tèxt (pagina 7 del libre)

Cant I : (p. 7)	
Grafia mistralenca d'origina	Retranscripcion en grafia classica
Cante uno chato de Provènço. Dins lis amour de sa jouvènço, A través de la Crau, vers la mar, dins li blad, Umble escolan dóu grand Oumèro , Iéu la vole segui. Coume èro Rèn qu'uno chato de la terro, En foro de la Crau se n'es gaire parlat.	Cante una chata de Provènça. Dins lis amors de sa jovènça, A través de la Crau, vèrs la mar, dins li blats, Umble escolan dau grand Omèra , Ieu la vòle seguir. Come èra Rèn qu'una chata de la tèrra, En fòra de la Crau se n'es gaire parlat.
Emai soun front noun lusiguèsse Que de jouinesso ; emai n'aguèsse Ni diadèmo d' or ni mantèu de Damas, Vòle qu'en glori fugue aussado Coume uno rèino, e caressado Pèr nosto lengo mespresado, Car cantan que pèr vautre , o pastre e gent di mas.	E mai son frònt non lusiguèsse Que de joinessa ; e mai n'aguèsse Ni diadèma d' òr ni mantèu de Damàs, Vòle qu'en glòria fugue auçada Come una rèina, e careçada Pèr nòsta lenga mespreseda, Car cantam que pèr vautre' , ò pastre' e gènts di mas !

3.2- Analisi critica

Tractarem pas de la retranscripcion de l'oposicion [e]/[ɛ] ja evocada (i auriá tròp de mots de comentar dins aquelas doas primièras estròfas del poèma : *Provènça/Provença, jovènça/jovença, rèn/ren, rèina/reina, pèr/per, gènts/gents*). Seràn pas tanpauc evocats los autres ponches ja abordats (-i/-ei del plural, -e/-i de la primièra persona singulara de conjugason).

- *a través de/a través de*

La grafia mistralenca nòta aquela locucion preposicionala coma se pronóncia [atʁavɛz dɛ], es a dire sens *r*. La retranscripcion prepausa una forma identica *travès*, probablament per melhor respectar la lenga de Mistral.

Dins lo diccionari provençal/francés del CREO, òm tròba efectivament lo mot *travès* a costat del mot *travèrs*, mas unicament quand s'agís d'un nom ; la locucion preposicionala es sonque indicada jos la forma *a través*. Lo diccionari francés/provençal del CREO reten pas que la forma amb la *r* e precisa de mai, per la locucion, la prononciacion [tʁavɛrs]. De notar que l'amudiment del *r* davant *s* es egalament la règle en lengadocian.

Sembla doncas qu'aicí i a pas besonh de mantèner una grafia particulara per respectar l'especificitat dialectala d'aquela expression. La grafia *a través de* èra perfiechament possibla amb eventualament, s'aquò pareissiá necessari, l'apondi d'una nòta relativa a la realizacion fonetica del mot.

- *Oumèro/Omèra*

Se tracta d'un problèma de transcripcion en occitan d'un nom pròpri estrangier. Lo grèg Ὀμῆρος es revirat *Oumèro* per Mistral, amb una -o finala per notar la desinècia

-oç. Es una solució similara qu'es adoptada dins la retranscripció en grafia classica : *Omèra* (preséncia d'una -a finala).

Dins la causida de Mistral, s'agís probablament d'una adaptacion diglossica ont la -e francesa es passada a -o (*Homère* > *Oumèro*). De fach, aquela realizacion correspond pas a la logica occitana qu'escafa normalament la desinéncia -oç, d'aquí la transcripció *Omèr* en grafia classica normalizada (diccionari ortografic de Josiana Ubaud, diccionari provençal/francés del CREO).

Çaquela se pausa aici un problèma de versificacion, que lo mot *Oumèro* es fin de vèrs e rima amb lo vèrb *èro*. Cal doncas efectivament conservar la forma diglossica coma o fa la retranscripció ; ni per tot, una adaptacion interessanta poiriá èstre de l'escriure en italicas per senhalar lo manlèu al francés.

- *coume/come*

Mistral emplega la forma *coume* coma advèrbi de comparason. La retranscripció nòta lo mot *come*. Los diccionaris del CREO prepausan las doas variants *coma* e *come*, mentre que la gramatica del CREO sembla pas conéisser que *coma*, sola forma egalament atestada dins lo diccionari de Josiana Ubaud. Dins *Lou tresor dóu Felibrige*, las doas formas son citadas mas, a la forma *coume*, es precisat que, prèp d'Avinhon e d'Arle, òm pronóncia sovent *coumé* [kuʁme]. Aquela informacion daissa supausar que la forma en [e] poiriá èstre una varianta dialectala mai rodanenca, e mai Mistral o escriga pas d'un biais explicitiu dins son diccionari.

Cossí que siá, davant las doas possibilitats, sembla efectivament melhor de daissar la forma en [e] dins la retranscripció. Aici, una causida contrària auriá pas de consequéncia, que dins las doas ocurrencias (*Coume èro* e *Coume uno rèino*) lo [e] es elidit per la vocala iniciala del mot seguent. Çaquela, la causida poiriá aver d'importància a d'autres endreches dins lo tèxt ont aquel [e] se deuriá realizar.

- *or/òr*

Lo tèxt d'origina emplega la forma *or* qu'es un francisme ancian en Provença per la forma mai tradicionala *aur* (meteissa ortografia dins las doas grafias mistralenca e classica). L'ancianetat d'aquela forma es atestada dins los diccionaris del CREO mas tanben dins *Lou tresor dóu Felibrige*.

S'agissent d'una causida voluntària de Mistral dins son poèma, cal manténer la realizacion [ʁɔʁ], d'aquí la retranscripció *òr*.

- *fugue/fugue*

S'agís de la forma rodanenca del vèrb *èstre/èsser* al present del subjunctiu. S'agissent d'una particularitat dialectala, sa retranscripció a l'identic en grafia classica s'impausa e pausa pas de problèma de nòrma grafica, coma o indica la gramatica del CREO.

- *nosto/nòsta*

La forma referenciala del determinant possessiu femenin a la primièra persona del plural es normalament [n(w)stɔʁ] en provençal. La forma causida per Mistral escafa lo [ɔʁ]. La gramatica del CREO indica que la forma sens [ɔʁ] es frequenta, çò que ne rend compte la grafia classica.

Nosto se pòt doncas considerar coma una varianta de *nostro* e justificar l'abséncia de *r* dins la retranscripció en grafia classica (*nòsta*).

• *vautre... pastre/vautre'... pastre'*

Aqueles dos mots pausan lo problèma de la desinèncià muda del plural en provençal. Dins la grafia mistralenca, la *-s* del plural es pas jamai escricha, levat se i a besonh de la marcar per causa de ligason. Es lo contrari en grafia classica ont cal totjorn notar la *-s*, e mai se pronóncie pas.

Dins lo tèxt en grafia mistralenca, per de rason de versificacion, la ligason que deuriá normalament intervenir es volontàriament defugida dins la tòca de permetre una elision de la vocala finala dels mots *voste* e *pastre* davant los mots venents : *pèr vautre, o pastre e gent* [p^h vawt^h p^h past^h e d^h C^h]. Mistral a doncas aprofecat d'un subterfugi permés per la grafia fonetica qu'emplega per reglar la dificultat.

Aquel subterfugi se pòt pas emplegar quand òm passa a la grafia classica. De fach, la nòrma classica impausa de notar totas las *-s* del plural, çò que donariá : *per vautres, ò pastres e gents dei mas*. Aquò pausa alara evidentament un problèma, ja que lo lector risca de faire las ligasons que se devon pas realizar [p^h vawt^h ez p^h past^h ez e d^h C^h] e d'apondre aital doas sillabas suplementàrias al vèrs.

D'aquí la causida grafica originala del transcriptor : remplaçar las *-s* del plural per d'apostrofs : *vautre', ò pastre' e gènts*. L'apostroff indica la preséncia d'una letra suprimida per causa de versificacion. Se la solucion es pas perfiecha, las solucions alternatives semblan pas forçament melhoras : daissar las *-s* sens mai de precision (al lector de se tirar d'afar) ; daissar las *-s* en apondent una nòta de prononciacion ; o encara, e es benlèu la solucion mens pièger, elidir tota la fin dels mots (vocala e *-s* del plural : *vautr', ò pastr' e gènts*).

4. CANT PRIMIER : « ENVOUCACIOUN »

4.1- Lo tèxt (paginas 7 e 8 del libre)

Grafia mistralenca d'origina	Retranscripcion en grafia classica
Tu, Segnour Diéu de ma patriò, Que nasquères dins la pastriho, Enfioco mi paraulo e douno-me d'alèn ! Lou sabes : entre la verduro Au soulèu em'i bagnaduro Quand li figo se fan maduro, Vèn l'òme aloubati desfrucha l'aubre en plen.	Tu, Senhor Dieu de ma patria, Que nasquères dins la pastriha, Enfuòca mi paraulas e dona-me d'alèn ! Lo sabes : entre la verdura Au solèu em'i banhaduras Quand li figas se fan maduras, Vèn l'òme alobatit desfruchar l'aubre en plen.
Mai sus l'aubre qu'èu espalanco, Tu toujour quihes quauco branco Ounte l'òme abrama noun posque aussa la man, Bello jitello proumierenco E redoulènto e vièrginenco , Bello frucho madalenenco Ounte l'aucèu de l'èr se vèn leva la fam.	Mai sus l'aubre qu'èu espalanca, Tu totjorn quilhes quauca branca Onte l'òme abramat non pòsque auçar la man, Bèla gitèla promierenca E redolènta e vièrginenca , Bèla frucha magdalenenca Onte l'aucèu de l'èr se vèn levar la fam.
Iéu la vese, aquelo branqueto, E sa frescour me fai lingueto ! Iéu vese, i ventoulet, boulega dins lou cèu Sa ramo e sa frucho inmourtalo... Bèu Diéu, Diéu ami, sus lis alo De nosto lengo prouvençalo Fai que posque avera la branco dis aucèu !	Ieu la vese, aquela branqueta, E sa frescor me fai lingueta ! Ieu vese, i ventolets, bolegar dins lo cèu Sa rama e sa frucha immortalas... Bèu Dieu, Dieu amic, sus lis alas De nòsta lenga provençala, Fai que pòsque averar la branca dis aucèus.

4.2- Analisi critica

- *em'/em'*

La question evocada precedentament sus la transcripcion de la preposicion *amb* se pausa un còp de mai aici. Dins la grafia d'origina, lo mot emplegat per Mistral es *emé*, çò que dona l'ortografia *em'* davant vocala.

Avèm vist que lo transcriptor a optat per una ortografia similira en grafia classica, çò que lo mena a escriure el tanben *em'* davant vocala. Una causida mai normalizada *amb(-e)* o *emb(-e)* auria permés d'escriure tot simplament *amb* o *emb*.

- *quihes/quilhes*

A la segonda persona del singular, lo present de l'indicatiu del vèrb *quilhar* se realiza dempuèi longtemps [ʃkijes] dins l'ensems del domeni provençal, en luòc del classic [ʃkijɛs]. La grafia mistralenca nota aquela modificacion (*quihes*).

La grafia classica normalizada contunha de notar la *a* etimologica (*quilhas*). Çaquela, lo CLO admet eventualament la terminason *-es*, compte tengut del caractèr generalizat de la prononciacion [es] (paragraf 18.7.4). Es aquela causida qu'a facha lo transcriptor qu'escriu *quilhes*.

- *quauco/quauca*

L'adjectiu indefinit femenin singular [ʃkawkɛ] s'ortografia *quauco* dins lo text d'origina. La transcripcion en grafia classica es gaireben identica, levat per la desinècia *-a* del femenin (*quauca*).

Aquela causida correspond pas a la grafia normalizada que nòta totjorn *quauqua*, en referéncia a la forma referéncia classica *qualque*, utilizada a la vètz al masculin e al femenin (gramatica del CREO, dictionaris del CREO e dictionari ortografic de Josiana Ubaud).

- *ounte/onte*

Lo problèma es similar a lo ja estudiat per la preposicion *amb*, la notacion del [e] eufonic per defugir lo contacte entre consonanta finala e consonanta iniciala de dos mots consecutius *[untʃkɛlɔme] > [unteʃkɛlɔme].

En grafia mistralenca, aquò pausa pas de problèma, ja que la grafia es fonetica : Mistral escriu doncas sens dificultat *ounte l'ome*. Pel CLO, la grafia classica referéncia es *ont*, quina que siá la realizacion fonetica d'aquel mot (paragraf 18.6.1). Pr'aquò admet tanben la varianta *onte* quand s'estima indispensable de notar una *-e*. Es la causida qu'a facha lo traductor, çò que pareis en l'ocuréncia una solucion coerenta al regard de las constrenchas de versificacion (en cas d'abséncia de prononciacion del [e], mancaria una sillaba dins lo vèrs).

- *vièrginenco/vièrginenca*

Lo mot emplegat per Mistral es *vièrginenco*. Es l'adjectiu qu'òm tròba dins *Lou tresor dóu Felibrige* (*vièrginen*, *-enco*) ont es precisat qu'en roman (es a dire en occitan medieval), lo mot èra *virginenc*. Lo dictionari provençal/francés del CREO indica de son costat que lo mot *vièrge* es un francisme emplegat en luòc de *verge*. Dona pas l'adjectiu *vièrginenc* mas *verginenc* o *verginau/virginau*. Dins lo dictionari ortografic de Josiana Ubaud, se tròban solament las formas *verginenc* e *virginal*.

Sèm doncas aici fàcia a l'emplec d'una forma de mot volontàriament causida per Mistral e que lo passatge a la grafia classica deu respectar : d'aquí la forma *vièrginenca*, logicament utilizada dins la retranscripcion.

• *i/i*

S'agís de l'article plural contractat amb la preposicion *à* (*i = à + li*) : *i ventoulet*. Aquela contraccion se realiza [i] en provençal rodanenc, çò que nòta la grafia mistralenca.

Segon las nòrmas de la grafia classica, *a + lei(s) = ai(s)*, quina que siá la prononciacion. Se las preconizacions del CLO son mudas sul subjècte, la gramatica del CREO es perfiechament explicita.

L'emplec de *i* dins la transcripcion correspond doncas pas a una ortografia normalizada. Auriá calgut escriure *ai* (*ai ventolets*) e, eventualament, apondre una nòta sus la prononciacion d'aquel mot en rodanenc.

5. CANT PRIMIER : DEBUTA DE LA NARRACION

5.1- Lo tèxt (paginas 8 a 10 del libre)

Grafia mistralenca d'origina	Retranscripcion en grafia classica
De-long dóu Rose, entre li pibo E li sausetò de la ribo, En un paure oustaloun pèr l'aigo rousiga Un panieraire demouravo, Qu'emé soun drole pièi passavo De mas en mas, e pedassavo Li canestello routo e li panié trauca.	De lòng dau Ròse, entre li pibas E li sausetas de la riba, En un paure ostalon pèr l'aiga rosigat, Un panieraire demorava, Qu'emé son dròlle puèi passava De mas en mas e pedaçava Li canestèlas rotas e li paniers traucats.
Un jour qu'èron ansin pèr orto, Emé si long fais de redorto :— Paire, diguè Vincèn, espinchas lou soulèu ! Vesès, eila sus Magalouno, Coume lou nivo l'empielouno ! S'aquelo emparo s'amoulouno, Paire, avans qu'èstre au mas nous bagnaren belèu .	Un jorn qu'èran ansin pèr òrta, Emé si lòngs fais de de redòrta :— Paire, diguèt Vincèn, espinchatz lo solèu ! Vesètz, ailà sus Magalona, Come lo nívol l'empielona ! S'aquela empara s'amolona, Paire, avans qu'èstre au mas nos banharem belèu .
— Hòu ! lou vènt-larg brando li fueio... Noun !... acò sara pas de plueio, Respondeguè lou vièi... Ah ! s'acò'ro lou Rau, Es diferènt !.. — Quant fan d'araire, Au mas di Falabrego, paire ? — Sièis, respoundè lou panieraire Ah ! 'cò's un tenemen di plus fort de la Crau !	— Òu, lo vènt-larg branda li fuelhas... Non !.. aquò sarà pas de plueia, Respondeguèt lo vièlh... A ! s'aquò'ra lo Rau, Es diferènt !.. — Quant fan d'araires, Au Mas di Falabregas, paire ? — Sièis, respondèt lo panieraire. A ! 'quò's un tenement di plus fort de la Crau.
Tè, veses pas soun óuliveto ? Entre-mitan i'a quàuquei veto De vigno e d'amelié ... Mai lou bèu, recoupè, (E n'i pas dos dins la coustiero !) Lou bèu, es que i'a tant de tiero Coume a de jour l'annado entiero E, tant coume de tiero, en chasco i'a de pèd !	Tè, veses pas son ouliveta ? Entremitan i a quauqui vetas De vinha e d'ametlier ... Mai lo bèu, recopèt, (E n'i a pas doás dins la costiera !) Lo bèu, es que i a tant de tieras Come a de jorns l'annada entiera E, tant come de tieras, en chasca i a de pès !
Mai, faguè Vincèn, caspitello ! Dèu bèn falé d'óulivarello	— Mai, faguèt Vincèn, caspitèla ! Dèu bèn falè d'oulivarèlas

<p>Pèr óuliva tant d'aubre ! — Hòu ! tout acò se fai ! Vèngue Toussant, e li Baussenco, De vermeialo, d'amelenco, Te van clafi saco e bourrenco !.. Tout en cansounejant n'acamparien bèn mai !</p> <p>E mèste Ambroi toujours parlava... E lou soulèu trecoulavo Di plus bèlli coulour tegnié li nivoloun ; E li bouié, sus si coulado, Venien plan-plan à la soupado, Tenènt en l'èr sis aguiado... E la niue soubrejava alin dins la palun.</p>	<p>Pèr oulivar tant d'aubres ! — Òu ! tot aquò se fai ! Vèngue Totsants, e li Baucencas, De vermelhalas, d'ametlencas, Te van clafir saca' e borrencas !.. Tot en cançonejant n'acamparián bèn mai !</p> <p>E Mèste Ambròti totjorn parlava... E lo solèu que trecolava Di plus bèli colors tenhiá li nivolums ; E li boiers, sus si coladas, Venían plan-plan a la sopada, Tenènt en l'èr sis agulhadas... E la nuech sombrejava alin dins la palun.</p>
---	--

5.2- Anàlisi crítica

• *lou nivo/lo nívol*

Dins lo tèxt d'origina, lo mot emplegat per Mistral es *nivo*, de genre masculin. En grafia classica, la transcripcion prepausada es *nívol*, de genre tanben masculin en provençal. Sèm aici confrontat a un problèma fonetic, que los dos mots que son probablament mai o mens equivalents sul plan lexical, an pas la meteissa prononciacion [ʒ<nivβ̃]/[ʒ<nivu].

Lo problèma es ligat, un còp de mai, a la particularitat dialectala de la lenga de Mistral. Dins *Lou tresor dóu Felibrige*, lo mot *nivo* masculin existís, amb la mencion *rodanenc* o *dalfinés*. Aquela forma es saique ligada a la raretat de [u] pòstonic que seriá passat a [β̃]. Cossí que siá, lo mot es absent del diccionari provençal/francés del CREO que prepausa solament *niva* [ʒ<nivβ̃] (femenin), *nive* [ʒ<nive] (masculin), *nívol* [ʒ<nivu] (masculin) e *niu* [ʒ<niw] (masculin). Cap d'aqueles mots correspond pas a lo emplegat per Mistral. S'òm agacha dins lo diccionari ortografic de Josiana Ubaud, la situacion es mai complèxa encara, que los sols mots prepausats son siá *niva* [ʒ<niβ̃β̃] qu'es un femenin, siá *nívol* [ʒ<niβ̃u] qu'es tanben femenin en lengadocian.

A partir d'aquel constat, i a pas que doas solucions : siá, coma o fa lo transcriptor, emplegar lo mot *nívol* que sembla èstre lo sol conegut en grafia classica mas que modifica la lectura del tèxt de Mistral, siá fargar un mot masculin ortografiat *niva* que respècta la fonetica mistralenca mas es absent dels diccionaris en grafia classica. Dins un cas coma dins l'autre, la causida es problematica. Sembla çaquela que, per de rasons de fidelitat al tèxt d'origina, l'opcion *niva* demòre la mens marrida, quiti a apondre una nòta relativa al caractèr dialectal d'aquel mot qu'a calgut crear per demorar al mai prèp del tèxt en grafia mistralenca.

• *belèu/belèu*

Amb son ortografia fonetica, lo tèxt de Mistral emplega la grafia *belèu* per notar aquel advèrbi. La transcripcion en grafia classica fa çò parièr.

Çaquela aquò correspond pas a las preconizacions normativas del CLO (paragraf 18.6.5) qu'indica que l'advèrbi [beʒ<lɛw] s'escriu amb una *n* muda. La grafia classica deu doncas èstre *benlèu*.

- *vènt-larg/vènt-larg*

Parlarem pas aicí del problèma del manten de l'accent grèu sus la *e* dins la transcripcion en grafia classica qu'es ja estada evocada (val melhor notar *vent* que *vènt*). La question portarà sus la preséncia del jonhent.

Dins la grafia mistralenca, *vènt-larg* s'escriu amb un jonhent. La transcripcion en grafia classica fa la meteissa causida. Aquò correspond pas a las preconizacions del CLO (paragraf 11.3.1) qu'indica que, pels noms compausats fargats amb un nom e un adjectiu cal pas utilizar de jonhent. Es d'alhors aquela solucion qu'òm tròba dins lo diccionari ortografic de Josiana Ubaud qu'escriu *vent larg*, sens jonhent.

- *sara/sarà*

En rodanenc, lo radical del vèrb èstre/èsser fa [sa[◊]] al futur de l'indicatiu en luòc del radical [se[◊]] mai classic. La grafia mistralenca nòta aquela modificacion fonetica, d'aquí la forma *sara*. Es çò parièr en grafia classica, coma o indica la gramatica del CREO que coneis las doas formas *serà* e *sarà*.

Es doncas normalament que la retranscripcion del tèxt de Mistral nòta *sarà*.

- *fort/fòrt*

Amb la grafia mistralenca, la question de las marcas del plural se pausa pas : siá s'ausisson e alara las cal escriure ; siá s'ausisson pas e alara las cal pas marcar. La règla es plan diferenta en grafia classica que nòta totjorn las desinèncias del plural, e mai mudas.

Lo tèxt d'origina es : *un tenemen di plus fort*. Lo determinant contractat *di* indica que l'adjectiu *fort* es al plural. O confirma d'alhors la quita revirada en francés de Mistral qu'escriu : *un domaine des plus forts* (amb una *-s* a *forts*) Çaquela, la transcripcion en grafia classica prepausa : *un tenement di plus fòrt*.

A l'evidéncia, s'agís d'una error e cal apondre una *-s* a la fin de l'adjectiu *fòrt* (*un tenement dei plus fòrts*).

- *óuliveto/ouliveteta*

Plan sovent, en provençal, lo [ɔw] atòn inicial se diftonga en [ɔw]. La grafia mistralenca nòta aquela realizacion, çò qu'explica l'ortografia emplegada per Mistral : *óuliveto* [ɔwli[◊]vetɔw]. La retranscripcion en grafia classica emplega de son costat l'ortografia *ouliveteta* per marcar egalament lo diftong inicial.

Pr'aquò, aquela solucion correspond pas a l'ortografia normalizada del provençal qu'escriu simplament *o* e daissa al lector l'iniciativa de prononciar segon son biais. Es lo vejaire desvolopat dins l'introduccion del diccionari provençal/francés del CREO mas tanben la solucion prepausada dins lo còrs de l'obratge qu'escriu solament *oliveta* mas apond una nòta de prononciacion [ɔw]. Lo mot se deuriá doncas escriure simplament *oliveta* dins la retranscripcion.

- *quàuquei veto de vigno e d'amelié/quauqui vetas de vinha e d'ametlier*

Lo problèma es mai o mens identic a lo de l'adjectiu *fort* ja estudiat mai naut. La grafia mistralenca, que marca pas las desinèncias del plural, escriu sens problèma *de vigno e d'amelié*. La question se pausa çaquela per la transcripcion en grafia classica. Aicí, lo transcriptor a optat per *de vinha e d'ametlier* al singular. Aquò se poiriá comprene se l'expression consistuissiá una sinecdòque (*la vinha* al sens generic en luòc de *lei vinhas*, *l'ametlier* al sens de *leis ametliers*).

Pr'aquò, s'aquela solucion se poiriá acceptar sens tròp de dificultat pel mot *vinha*, sembla mai problematic pel mot *ametlier* (*de vetas d'ametlier*?). De mai, la quita revirada en francés de Mistral que parla de *quelques rubans de vignes et d'amandiers* al plural mena a preferir la logica gramaticala a la figura d'estil e a tot escriure al plural (*de vinhas e d'ametliers*).

- *dos/doás*

Lo provençal coneis doas formas per l'adjectiu numeral *dos*, segon qu'es al masculin o al femenin. Dins aquel passatge, Mistral emplega aquel adjectiu al femenin (s'acòrda amb lo mot *óuliveto* present qualques vèrses mai naut) e l'escriu *dos*, segon la prononciacion rodanenca [ʃdɔs]. Dins la transcripcion en grafia classica, lo mot es ortografiat *doás*.

Aquela causida correspond pas a las nòrmas de la grafia classica qu'escriu *doas* al femenin (gramatica del CREO, diccionari francés/provençal del CREO, diccionari ortografic de Josiana Ubaud). I a pas que dins lo diccionari provençal/francés del CREO que se tròban las doas grafias *doas* e *doás*. La forma *doás* constituís doncas pas la forma de referéncia.

Cossí que siá, l'ortografia *doás* pausa de mai un problèma de prononciacion dins lo contèxte d'aquel vèrs. L'accent agut sus la *a* indica qu'es aquela letra que pòrta l'accent tonic : aquò suggerís al melhor una realizacion fonetica [ʃdwɔs] e al pièger una forma [ʃdwes] s'òm seguís las règlas especificas al provençal que realiza [e] lo grafèma *á* ; dins las doas ipotèsis, la resulta es contrària al rodanenc de Mistral [ʃdɔs]. En consequéncia, e per una rason d'ortografia de referéncias, e per una rason fonetica, cal clarament preferir la grafia *doas*.

- *nivouloun/nivolums*

Lo tèxte de Mistral emplega lo mot *nivouloun* qu'es transcrich *nivolums* dins lo tèxte en grafia classica. S'òm agacha *Lou tresor dóu Felibrige*, lo mot *nivouloun* es mencionat amb la revirada *petit nuage, léger nuage*. Existís tanben un mot *nivoulun*, amb per significacion *les nues, la nue, nuage*. Dins lo diccionari provençal/francés del CREO, los dos mots son absents mas lo diccionari ortografic de Josiana Ubaud dona *nivolon* e *nivolum*.

Sul plan lexical, lo sufixe *-on* es un diminutiu, plan diferent del sufixe *-um/-am* de sens collectiu segon la gramatica occitana d'Alibert. La revirada francesa del poèma de Mistral (*légers nuages*) es clara sul sens que cal donar al mot *nivouloun* : s'agís d'un diminutiu e non pas d'un collectiu. L'emplec del mot *nivolum* dins la retranscripcion cambia doncas lo sens del vèrs de Mistral. Çaquela, pausa tanben un segond problèma sul plan fonetic : *nivolum* se pronóncia pas coma *nivouloun* [nivulyɔ̃] ≠ [nivulyɔ̃].

Ne cal doncas conclure que s'agís probablament aici d'una error de transcripcion : a la plaça de *nivolums* cal escriure *nivolons*.

CONCLUSION

La question de la grafia es centrala tre qu'òm comença de s'interessar a l'estudi de l'occitan provençal. Las doas ortografias en preséncia, classica e mistralenca, son ancianas, plan inscribas dins la tradicion literària d'aquel dialècte e an totas doas una legitimitat istorica certana : legitimitat medievala e renaissentista tre la fin del sègle XVIII per la grafia classica, legitimitat felibrenca e per drech de cap d'òbra del costat de la grafia mistralenca.

Se lo conflicte entre lors utilizaires respectius s'es plan apasimat e qu'una convivéncia de tolerància es d'ara enlà largament partejada, e mai al nivèl de l'IEO e del Felibritge, avèm vist pr'aquò qu'existís totjorn una minoritat provençalista agissenta e tarabastosa sul plan politicomediatic que contunha de militar per l'interdiccion pura e simpla de la grafia classica en Provença.

Çaquelà, fa pas cap de dobte que la situacion actuala de coabitacion entre las doas grafias es destinada a s'esperlongar encara longtemps sul territòri provençal e que res dona pas l'impression que las causas poirián cambiar en favor d'una o de l'autra grafia dins un futur pròche. Qu'òm o vòlga o pas, s'agís d'una donada ineluctabla que cal faire amb ela.

Lo vejaire extremista a urosament pas pus sa plaça a l'ora d'ara al sen de l'Educacion nacionala, en despièch de las concepcions radicalas que ne testimònian totjorn certans ensenhaires adèptes de la grafia mistralenca.

Cossí que siá, se la guèrra seculara entre grafias constituís pas lo problèma prioritari per l'ensenhament del provençal, la question grafica demòra un ponch evident de dificultat tecnica dins la transmission de la lenga. De fach, se la majoritat dels ensenhaires de provençal se desrambolhan coma pòdon amb la dualitat ortografica, un nombre totjorn important d'eles rescontra çaquelà d'empachas fàcia a aquela situacion, siá sus un plan personal en rason d'un mestritge pas sufisent de l'autra grafia, siá sus un plan mai pedagogic quand s'agís d'estudiar en classa un document autentic redigit dins la grafia alternativa.

Aquel constat pausa a l'evidéncia la question de la formacion dels ensenhaires de provençal, mai que mai al nivèl del segondari ont la plaça de l'escrich ven centrala : formacion linguistica iniciala, de segur, mas tanben — e benlèu subretot — formacion segondària en didactica del provençal un còp obtengut lo concors d'ensenaire.

Avèm vist qu'un mejan interessant per despassar lo problèma de las nòrmas ortograficas pòt consistir en la transcripcion grafica. Una granda majoritat d'ensenhaires utilizan d'alhors aquela tecnica.

Çaquelà, coma o a mostrat l'exemple de la retranscripcion de *Mirèio* en *Mirèlha*, aquel exercici — que pòt *a priori* semblar pro simple — pausa en realitat de dificultats plan importantas quand òm vòl demorar al mai prèp de la lenga de l'autor, çò que deu evidentament èstre l'objectiu prioritari d'aquel tipe d'adaptacion didactica : las dificultats son a la vetz de natura fonetica, lexicala e gramaticala amb, dins mai d'un cas, de possibilitats de solucions multiplas qu'es pas totjorn de bon destriar. Se la retranscripcion grafica constituís segurament una aisina practica, son elaboracion tecnica necessita doncas una analisi linguistica vertadièra, aprigondida e rasonada per

prepausar lo tèxt mai respectuós possible de l'original. Aquel trabalh supausa una recèrca vertadièra que se pòt manifèstament pas improvisar a la lèsta.

Per totas aquelas rasons, ara que las energias son pas pus acaparradas pels conflictes grafics, meritarián de s'investir enfin dins la creacion d'instruments de nivèl universitaris per la transmission e l'aprendissatge del provençal.

Se pòt de segur pensar a d'antologias bigraficas dels grands autors provençals, mas egalament d'autres dialèctes, per permetre als escolans de descobrir la cultura occitana dins tota sa riquesa e sa diversitat. Aquelas antologias se poirián completar d'enregistraments vocals d'extraches de grands tèxtes, çò que suprimiriá automaticament la barrièra de la grafia, a condicion de segur que s'agisca sonque de far descobrir als escolans la diversitat de la produccion literària occitana sens aver besonh d'un supòrt esrich.

Se pòt tanben pensar a d'obratges mai tecnicos, coma los dictionaris o las gramaticas que mancan dramaticament pel provençal, subretot en grafia classica. Coma o sotalinhava en 2013 Josiana Ubaud sus la question dels dictionaris occitans en general, « *presque rien n'a été réalisé depuis 1968/1972, tant en lexicographie qu'en norme orthographique (nous parlons d'ouvrages de qualité fiable), hormis quelques études savantes et fort réduites [...] sans aucun débouché pratique pour les usagers*³¹ ».

Un projècte d'amlor, per l'avenir, poiriá precisament èstre d'obrar a la creacion d'aisinas realament scientificas per assegurar la transmission e lo mestritge normat de la lenga, provençala mas tanben mai largament occitana :

- Del costat lexicografic, creacion de dictionaris (perqué pas bigrafics) amb d'indicacions foneticas sistematizadas, senhalant quand es necessari las variantas dialectalas, ortograficas e lo nivèl de lenga dels mots prepausats ; mesa en coeréncia dels dictionaris de version e de tèma dins las reviradas e l'ortografia prepausadas (las contradiccions son legions, e mai en cò d'un meteís autor) ;
- Del costat de la gramatica, creacion pel provençal d'obratges tan complets coma la gramatica d'Alibert, subretot per çò qu'es de las questions de sintaxi, tròp sovent negligidas dins los libres actualament disponibles.

En resumit, las perspectives mancan pas per los qu'auràn l'enveja e los mejans (materials, financièrs e temporals) de se metre al prètzfach.

³¹ « Violéncias de lenga, violéncias fachas a la lenga », 2013

BIBLIOGRAFIA

Obratges

ALIBERT Louis. *Gramatica occitana segon los parlars lengadocian*. 1^{èra} edicion 1936. Barberà del Vallès (Espanha) : Ed. Institut d'Estudis Occitans i Institut d'Estudis Catalans, 2000. 530 p.

BARTHÉLÉMY-VIGOUROUX Alain & MARTIN Guy. *Manuel pratique de provençal contemporain*. Aix-en-Provence : Ed. Édisud, 2000 (2^{nda} edicion 2006). 448 p.

BLANCHET Philippe. *Parlo-me provençau*. Chennevières-sur-Marne : Ed. Assimil, 2010. 231 p.

COUPIER Jules. *Dictionnaire Français-Provençal*. Mercuès : Ed. Collectif Prouvènço, 2009. 1536 p.

FETTUCIARI, MARTIN Guiu, PIETRI Jaume. *Diccionari provençau francés*. Aix-en-Provence : Ed. Édisud, 2003. 572 p.

LAFONT Robert. *Petita istòria europèa d'Occitània*. Canet : Ed. Trabucaire, 2003. 245 p.

LEBRE Élie, MARTIN Guy, MOULIN Bernard. *Dictionnaire provençal de base*. Aix-en-Provence : Ed. Édisud, 1992 (2^{nda} edicion 2004). 268 p.

MARTIN Guy, MOULIN Bernard. *Grammaire provençale*. Aix-en-Provence : Ed. Edisud, 1998 (2^{nda} edicion 2007). 196 p.

MISTRAL Frédéric. *Mirèio*. 1^{èra} edicion 1859. Cahors : Ed. Librairie contemporaine, 2008. 463 p.

MISTRAL Frédéric. *Lou tresor dóu Felibrige ou dictionnaire provençal français embrassant les divers dialectes de la langue d'oc moderne* (2 vol.). 1^{èra} edicion 1878. Barcelone : Ed. Marcel Petit CPM, 1979. 1196 e 1179 p.

MISTRAL Frédéric. *Mirèlha/Mirèio. Edicion illustrada 1914-2014*. Adaptacion en grafia occitana classica : Éric CHAPLAIN. Saint-Jacques de la Lande : Ed. Éditions des régionalismes, 2014. 261 p.

ROURRET Robert. *Dictionnaire français-occitan provençal*. 1^{èra} edicion 1981. Nimes : Ed. Lacour, 1999. 489 p.

UBAUD Josiana. *Diccionari ortografic, gramatical e morfologic de l'occitan*. Canet : Ed. Trabucaire, 2011. 1 163 p.

Articles

MARTEL Philippe. « Une norme pour la langue d'oc ? Les débuts d'une histoire sans fin », *Lengas* [En linha], 72 | 2012, mes en linha lo 21 de setembre de 2013, consultat lo 11 de genièr de 2015. URL : <http://lengas.revues.org/112>

MERLE René. « Graphies du provençal ? » [en linha], mes en linha lo 15 d'agost de 2014, consultat lo 17 de genièr de 2015. URL : <http://merlerene.canalblog.com/archives/2014/08/15/30486707.html>

MERLE René. « La normalisation graphique de l'occitan dans le Sud-Est » [en linha], mes en linha lo 6 d'octòbre de 2014, consultat lo 25 de genièr de 2015. URL : <http://archivoc.canalblog.com/archives/2014/10/16/30734218.html>

MERLE René. « Le son et la lettre – Graphies du provençal – Honorat ». [en linha], mes en linha lo 15 d'octòbre de 2014, consultat lo 25 de genièr de 2015. URL : <http://archivoc.canalblog.com/archives/2014/10/15/30719260.html>

MERLE René. « Mistralisme et enseignement du provençal – Documents 1976-1977 ». [en linha], mes en linha lo 15 d'octòbre de 2014, consultat lo 25 de genièr de 2015. URL : <http://archivoc.canalblog.com/archives/2014/10/15/30719260.html>

MERLE René. « Problèmes de l'enseignement du provençal dans les années 1970 ». [en linha], mes en linha lo 15 d'octòbre de 2015, consultat lo 25 de genièr de 2015. URL : <http://archivoc.canalblog.com/archives/2014/10/15/30718309.html>

MERLE René. « Causidas graficas de 1785 a 1853 ? » [en linha], mes en linha lo 16 d'octòbre de 2014, consultat lo 25 de genièr de 2015. URL : <http://archivoc.canalblog.com/archives/2014/10/16/30734965.html>

MERLE René. « La querelle orthographique provençale de 1852-1853 : champ d'écriture et champ social ». [en linha], mes en linha lo 17 d'octòbre de 2014, consultat lo 25 de genièr de 2015. URL : <http://archivoc.canalblog.com/archives/2014/10/17/30739168.html>

MERLE René. « Provençal : mon apprentissage graphique ». [en linha], mes en linha lo 17 d'octòbre de 2014, consultat lo 25 de genièr de 2015. URL : <http://archivoc.canalblog.com/archives/2014/10/17/30751016.html>

MERLE René. « La querelle orthographique provençale de 1852-1853 : champ d'écriture et champ social ». [en linha], mes en linha lo 17 d'octòbre de 2014, consultat lo 25 de genièr de 2015. URL : <http://archivoc.canalblog.com/archives/2014/10/17/30739168.html>

SAGNES Sylvie. « Unité et (ou) diversité de la (des) langue(s) d'oc : histoire et actualité d'une divergence », *Lengas* [En linha], 71 | 2012, mes en linha lo 21 d'agost de 2014, consultat lo 11 de genièr de 2015. URL : <http://lengas.revues.org/346>

SIBILLE Jean. « Écrire l'occitan : essai de présentation et de synthèse » in *Codification des langues de France. Actes du colloque "Les langues de France et leur codification, écrits ouverts, écrits divers"* (Paris – Inalco, 29-31 mai 2000) CAUBET Dominique, CHAKER Salem, SIBILLE Jean editors. Paris : Ed. L'Harmattan, 2002, p. 17-37

UBAUD Josiane. « Occitan... e "grafia arcaïca"/Lengas d'òc... e "grafié moudèrno" » [en linha], mes en linha lo 10 de septembre de 2011, consultat lo 19 de genièr de 2015. URL : <http://www.josiane-ubaud.com/Occitan%20et%20graphie%20archaique.pdf>

UBAUD Josiane. « Lo lengadocian/provençau, dialècte(s) de referéncia ? » [en linha], mes en linha lo 10 de septembre de 2011, consultat lo 19 de genièr de 2015. URL : <http://www.josiane-ubaud.com/Languedocien%20dialecte%20de%20reference.pdf>

UBAUD Josiane. « Violéncias de lenga, violéncias fachas a la lenga... o lei pietadosei batèstas de nòrma e de grafia... » [en linha], mes en linha lo 31 de decembre de 2013, consultat lo 19 de genièr de 2015. URL : <http://www.josiane-ubaud.com/violencias%20de%20lenga.pdf>

Autras referéncias

Conseilh d'Estat, 20 de febrièr de 1981 [en linha]. URL : <http://legimobile.fr/fr/jp/a/ce/ad/1981/2/20/21182/> (consultat lo 25 de genièr de 2015)

Conseilh d'Estat, 26 de mai de 1989 [en linha]. URL : <http://legimobile.fr/fr/jp/a/ce/ad/1989/5/26/63018/> (consultat lo 25 de genièr de 2015)

Conseilh de la lenga occitana. Preconizacions del Conseilh de la lenga occitana [en linha]. URL : <http://superlexic.com/revistadoc/wp-content/uploads/2013/07/Linguistica-occitana-6-CLO.pdf>

ANNÈXES

Presentacion del questionari d'enquèsta publicat en linha sul sit ze-questionnaire.com

Questionari sus la grafia emplegada per l'ensenhament dau provençau - Questionari sus la grafio empregado pèr l'ensignamen dóu prouvençau

François COURTRAY
Etudiant en Master 1 LLCER Occitan
Université Paul Valéry - Montpellier III

Le présent questionnaire est réalisé dans le cadre de la préparation de mon mémoire de Master 1, sous la direction d'Hervé Lieutard.
Mon thème de recherche porte sur question de la dualité de graphie du provençal et sur les implications qui en résultent en matière d'enseignement.
D'avança, mercé per vòstra ajuda ! D'avanço, merci pèr vosto ajudo !

pseudonyme

Merci d'entrer ici votre pseudonyme

Question 1

Réponse obligatoire

Dans quel département enseignez-vous le provençal ?

- Bouches-du-Rhône
- Vaucluse
- Var
- Alpes-de-Haute-Provence
- Hautes-Alpes
- Gard
- Alpes-Maritimes

Question 2

Réponse obligatoire

Dans quelle ville enseignez-vous le provençal ?

Question 3

Réponse obligatoire

Dans quel type d'établissement enseignez-vous le provençal ?

- Ecole maternelle
 Ecole élémentaire
 Collège
 Lycée
 Etablissement d'enseignement supérieur

Question 4

Réponse obligatoire

Dans quel niveau de classe enseignez-vous le provençal ? Si vous cochez la case "Autre", merci de préciser.

- PS
 MS
 GS
 CP
 CE1
 CE2
 CM1
 CM2
 6ème
 5ème
 4ème
 3ème
 2nde
 1ère
 Terminale
 Autre

Question 5

Réponse obligatoire

A titre personnel, quelle graphie utilisez-vous habituellement en provençal ?

- Graphie classique (« Cante una chata de Provença / Dins leis amors de sa jovença »)
 Graphie mistralienne (« Cante uno chato de Prouvenço / Dins lis amour de sa jouvènço »)

Question 6

Réponse obligatoire

Pourquoi avez-vous acquis cette graphie plutôt que l'autre ? Si vous cochez la réponse 3 ou la case "Autre", merci de préciser votre réponse.

- En raison d'une transmission familiale
 En raison de votre cursus de formation (en établissement scolaire/universitaire, en autodidacte...)
 Par choix délibéré (expliquez succinctement vos motivations)
 Autre

Commentaires

Question 7

Réponse obligatoire

Connaissez-vous les origines historiques de chacun de ces systèmes graphiques et les causes qui ont conduit à leur maintien parallèle en Provence ?

- Oui
 Non

Question 8

Réponse obligatoire

Que pensez-vous de cette situation (donnez succinctement votre point de vue en l'argumentant) ?

Question 9

Réponse obligatoire

Concernant la graphie que vous n'utilisez pas habituellement, comment jugez-vous votre capacité à la lire ?

- Très bonne
- Bonne
- Moyenne
- Mauvaise
- Inexistante

Décocher

Question 10

Réponse obligatoire

Concernant la graphie que vous n'utilisez pas habituellement, comment jugez-vous votre capacité à l'écrire ?

- Très bonne
- Bonne
- Moyenne
- Mauvaise
- Inexistante

Décocher

Question 11

Réponse obligatoire

Pour vous, l'enseignement de la graphie du provençal aux élèves afin de leur permettre de lire un texte est :

- Très important
- Important
- Moyennement important
- Peu important
- N'est pas une priorité (travail essentiellement ou exclusivement à l'oral)

Décocher

Question 12

Réponse obligatoire

Pour vous, l'enseignement de la graphie du provençal aux élèves afin de leur permettre de rédiger eux-mêmes un texte est :

- Très important
- Important
- Moyennement important
- Peu important
- N'est pas une priorité (travail essentiellement ou exclusivement à l'oral)

Décocher

Question 13

Réponse obligatoire

En classe, quelle graphie utilisez-vous habituellement avec les élèves ?

- La graphie classique
- La graphie mistralienne

Décocher

Question 14

Réponse obligatoire

Quels supports écrits d'enseignement utilisez-vous en classe ? Merci de préciser si besoin votre réponse dans la zone "commentaires".

- La mallette pédagogique diffusée par la Mission académique des Bouches-du-Rhône (maternelle et élémentaire)
- Des manuels scolaires (lesquels ?)
- Des journaux, périodiques, articles de presse (lesquels ?)
- Des textes littéraires : nouvelles, romans, poèmes... (lesquels ?)
- Des brochures publicitaires (lesquelles ?)
- Des sites web (lesquels ?)
- Des textes de création personnelle (donnez quelques exemples de titres ou de thèmes)

 Autre

Commentaires

Question 15

Réponse obligatoire

Si vous utilisez des documents "authentiques" en provençal (articles de presse, romans, poésie, chansons, internet...), vous travaillez :

- Seulement avec des documents qui utilisent la graphie que vous employez habituellement en classe avec les élèves
- Indifféremment avec des documents rédigés en graphie classique et en graphie mistralienne

Décocher

Question 16

Si vous utilisez des documents rédigés dans les deux graphies, les documents écrits dans l'autre graphie posent-ils des difficultés particulières à vos élèves ?

- Oui
- Non

Décocher

Question 17

Si les documents rédigés dans l'autre graphie posent effectivement des problèmes aux élèves, de quelle nature sont-ils ? Si vous cochez la case "Autre", merci de préciser votre réponse.

- Difficulté affectant uniquement la vitesse de déchiffrage (lenteur de lecture, oralisation hésitante...)
- Difficulté affectant la reconnaissance de certains mots isolés (abiho/abelha, eisercici/exercici...)
- Difficulté affectant la compréhension globale des phrases voire du texte
- Autre

Question 18

Si vous n'utilisez jamais de documents écrits dans l'autre graphie, c'est parce que :

- Vous pensez a priori que le changement de graphie pourrait être trop compliqué pour les élèves
- Vous avez testé et constaté que le changement de graphie pose effectivement problème à tout ou partie des élèves
- Vous ne maîtrisez personnellement pas assez l'autre graphie pour pouvoir sereinement aborder ce type de documents avec vos élèves
- Autre

Question 19

Réponse obligatoire

À côté de l'apprentissage de la graphie que vous utilisez habituellement en classe, initiez-vous vos élèves à la lecture de l'autre graphie ?

- Oui
- Non

Décocher

Question 20

Réponse obligatoire

À côté de l'apprentissage de la graphie que vous utilisez habituellement en classe, initiez-vous vos élèves à l'écriture de l'autre graphie ?

- Oui
- Non

Décocher

Question 21

Réponse obligatoire

Une telle initiation à l'autre graphie vous paraît-elle utile dans l'apprentissage de la langue et de la culture provençale par vos élèves ? Expliquez succinctement votre position dans la case "commentaires".

- Oui
 Non

Commentaires

Question 22

Réponse obligatoire

La dualité de graphie qui existe en Provence vous semble-t-elle constituer une entrave pour faire découvrir à vos élèves l'ensemble de la production culturelle provençale ancienne ou actuelle (presse, poésie, romans...) ?

- Oui
 Non

Question 23

Réponse obligatoire

Avez-vous déjà renoncé à utiliser en classe un document (article de presse, œuvre littéraire...) en raison de sa graphie ?

- Oui
 Non

Question 24

Réponse obligatoire

Pour des raisons didactiques, vous est-il déjà arrivé d'adapter un document en le retranscrivant dans la graphie que vous utilisez habituellement en classe (document en graphie classique que vous avez retranscrit en graphie mistraliennne ou inversement) ?

- Oui
 Non

Question 25

Si oui, dans votre retranscription, avez-vous cherché à :

- Limiter l'adaptation du texte au seul changement de graphie, en respectant au maximum les caractéristiques dialectales de la langue de l'auteur (morphologie, syntaxe, vocabulaire) ?
 Rendre le texte plus accessible en adaptant non seulement sa graphie mais aussi ses caractéristiques dialectales ?

Question 26

Réponse obligatoire

Trouveriez-vous intéressant pour votre pratique de classe la création d'anthologies de grands textes littéraires qui seraient chacun présenté selon les deux systèmes graphiques existants (graphie classique et graphie mistraliennne) ?

- Oui
 Non